

SEM DEJAVNA
ČLANICA
VEČNARODNE
DRUŽBE

*Program socialne
integracije žensk
– državljanek
tretjih držav*

PRIROČNIK
IN SMERNICE
ZA IZVEDBO
USPOSABLJANJA
ZA MENTORJE

I'm active+

Erasmus+

Ta dokument odraža le stališča avtorjev. Evropska komisija in nacionalna agencija nista odgovorni za kakršno koli rabo informacij, ki jih vsebuje ta dokument.

Naslov izvirnika: I AM AN ACTIVE MEMBER OF A MULTINATIONAL SOCIETY
Programme for social integration of women – third country nationals:
Methodology and guidelines for train the trainer course

Izdal in založil: Ljudska univerza Nova Gorica

Prevod: Barbara Fajdiga Perše, Tanja Krpan, Irena Madric, Lucija Nanut Markovič

Uredili: Barbara Fajdiga Perše, Tanja Krpan

Oblikoval in tehnično uredil: GAF lab, Rok Bezeljak s.p.

Fotografije: arhiv I'm active

Tisk: Tiskarna Radovljica, d.o.o.

Število natisnjenih izvodov: 30

Leto natisa: 2016

E-gradivo je dostopno na: <http://www.lung.si/projekti/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

314.151.3-054.7-055.2(4)(0.034.2)

376.7-054.7-055.2(4)(0.034.2)

SEM dejavna članica večnarodne družbe : program socialne integracije žensk - državljanek tretjih držav. Priročnik in smernice za izvedbo usposabljanja za mentorje [Elektronski vir] / [prevedli Barbara Fajdiga Perše ... [et al.] ; fotografije arhiv I'm active]. - El. knjiga. - Nova Gorica : Ljudska univerza, 2016

Način dostopa (URL): <http://www.lung.si/projekti/>

ISBN 978-961-94095-2-7 (pdf)

286692352

*Priročnik
in smernice
za izvedbo usposabljanja
za mentorje*

5

držav

KAZALO

1. UVOD	6
2. ZNAČILNOSTI PRISELJENCEV	8
2.1 Jeziki, ki jih govorijo priseljenci	9
2.2 Kazalniki vključenosti priseljencev	9
3. POLITIČNE RAZPRAVE NA RAVNI EU	12
4. ZAKONODAJA EU ZA PODROČJE PRISELJEVANJA	16
4.1 Uvod	16
4.2 Skupni pristop EU k upravljanju zakonitega priseljevanja	16
4.3 Evropska unija in azil	18
5. TRG DELA V EVROPSKI UNIJI	20
5.1 Uvod	20
5.2 Delovna zakonodaja na ravni Evropske unije	20
5.4 Primanjkljaj delovne sile v Evropi	22
5.5 Primanjkljaj usposobljene delovne sile	23
5.6 Pomanjkanje delovne sile v posameznih poklicih	24
6. ZAKONODAJA IN POLITIKE EU O IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH	25
6.1 Nejasnosti glede opredelitev učenja odraslih in izobraževanja odraslih	25
6.2 Pravni okvir za sodelovanje na področju izobraževanja v Evropski uniji	27
6.3 Glavni cilji in instrumenti na področju učenja/izobraževanja odraslih (temeljna sporočila za sedanji pristop)	28
6.4 Cilji politike učenja odraslih v obdobju od leta 2010 do 2020	30
6.5 Zaključek	34
7. PRIPOROČILA IN SMERNICE S PODROČJA SOCIALNE INTEGRACIJE PRISELJENCEV	37
7.1 Priporočila in smernice	38
8. PODPORNE DEJAVNOSTI V IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH	41
8.1 Informiranje in svetovanje v izobraževanju odraslih	41
8.2 Pravna podlaga procesa priznavanja in vrednotenja neformalnega in priložnostnega znanja	41
8.3 Priporočilo sveta o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja (2012/c 398/01)	42
8.4 Ugotavljanje in vrednotenje neformalnega in priložnostno pridobljenega znanja v Sloveniji - ozadje	43
8.5 Metode, priporočljive za uporabo v postopku	45
9. GLAVNE SMERNICE ZA IZVEDBO KURIKULUMA	47
9.1 Priporočila za izvedbo posameznih modulov kurikulumu	48
10. ZAKLJUČEK	51
11. DODATEK	52

Izkušnje kažejo, da je ekonomska integracija ključen element za uspešno integracijo priseljencev, to pa je možno doseči le s pomočjo izobraževanja. Slaba ekonomska integracija namreč negativno vpliva tudi na politično, psihološko in sociokulturno integracijo, kar pravzaprav postavlja izobraževanje na izredno pomembno mesto, saj je le-to predpogoj za integracijo na vseh ostalih nivojih (Vrečer in dr., 2008, str. 4).

Pomembne demografske spremembe, s katerimi se sooča Evropa, vodijo v še večjo kulturno raznolikost naše družbe. Upada število delovno aktivnega prebivalstva, medtem ko je vse več starejših – ta razkorak lahko delno premostimo s procesom integracije, vendar to obenem pomeni izziv evropski družbi, ki bo morala sprejeti, da so nekatere njene države postale imigracijske države in da znaten delež njihovega mlajšega prebivalstva predstavljajo priseljenci ali osebe z migrantskim poreklom. Vse večje institucije, še posebej pa izobraževalne organizacije vseh vrst se bodo morale prilagoditi nastali situaciji in razviti nove storitve ter izobraževalne programe. To je nadvse pomembno, če želimo, da bodo priseljenci pripravljeni na družbo znanja.

Izobraževalni programi za priseljence

Kakovost in izbira izobraževalnih programov razvitih posebej za priseljence se od države do države precej razlikujeta. Kljub temu je vsem skupno to, da programov za priseljence ni dovolj, izobraževalci v drugih programih pa nimajo dovolj znanja o tem, kako oblikovati učni proces na način, da bo zanimiv za udeležence oz. kako povečati učinek poučevanja in učenja v tovrstnih skupinah učečih se.

Glavni namen programa I'm active + je bil povečati zaposljivost žensk v starosti 20-64 let v Evropi. Še posebej samo se osredotočili na ranljive ciljne skupine, pri katerih je cilj povečati stopnjo ključnih kompetenc in veščin, s čimer bi postale boljše zadostile potrebam trga dela in družbe nasploh.

Projekt je omogočil prikrajšanim skupinam vključitev v programe vseživljenjskega učenja, karierno svetovanje in usmerjanje, kar je skladno z glavnimi cilji evropskih prioritet, navedenih v številnih strateških dokumentih, in sicer v Strategiji Evropa 2020, Strategiji izobraževanja in usposabljanja v EU 2020, Evropski platformi proti revščini in socialni izključenosti, programu Erasmus+, Evropskem ogrodju kvalifikacij za vseživljenjsko učenje, Evropski agendi za učenje odraslih, PIAAC, Pogodbi o Evropski uniji in drugih dokumentih. S pomočjo projekta se je povečala izobraževalna ponudba z novim programom za socialno integracijo prikrajšanih skupin na lokalni, regionalni, nacionalni, evropski in mednarodni ravni.

V projektu smo se ukvarjali z naslednjimi **prednostnimi nalogami**:

- prispevati k zmanjšanemu številu slabše usposobljenih priseljenk
- **spodbujanje validacije neformalno in priložnostno pridobljenih znanj** preko vrednotenja ključnih kompetenc, vključno z osnovnimi in prečnimi kompetencami (s poudarkom na podjetniških, jezikovnih in digitalnih kompetencah)

Aktivnosti, ki smo jih v sklopu projekta pripravili, so torej namenjene naslednjim **ciljnim skupinam**:

- Ženskam, priseljenkam iz tretjih držav, ki so ena najranljivejših skupin v EU
- **zaposlenim v partnerskih organizacijah** (mentorjem), z namenom izboljšanja pedagoških in organizacijskih veščin
- **ključnim deležnikom** (zaposlovalci, organizacije, ki prihajajo v neposredni stik s ciljno skupino), z namenom vzpostavitve učinkovitih povezav med področjema izobraževanja in trgom dela.

Temeljni cilj projekta je **boljša socialna integracija žensk, priseljenih iz tretjih držav**, s posebnim poudarkom na **vključitvi v trg dela**. Poleg tega je projekt ustvaril nove možnosti za medkulturni dialog med omenjeno ciljno skupino in ostalimi državljani EU.

V okviru projekta smo za doseglo zastavljenih ciljev pripravili **2 povezana intelektualna rezultata**:

- 1) Priročnik in smernice za izvajanje programa za mentorje
- 2) Kurikulum in priporočila za izvajanje programa socialne integracije in razvijanja medkulturnega dialoga s priseljenkami iz tretjih držav (s poudarkom na vključitvi na trg dela).

Priročnik in smernice smo razvili na podlagi različnih projektnih aktivnosti:

- enotedensko usposabljanje za mentorje (15 bodočih izvajalcev programa)
- pilotne izvedbe novega programa za priseljenke v vseh partnerskih državah (5 izvedb - vključenih 78 žensk; 27 organizacij, ki so nudile praktično usposabljanje; v usposabljanja vključenih 5 kulturnih mediatorjev)
- 5 zaključnih multiplikatorskih dogodkov.

Strateško partnerstvo projekta sestavljajo organizacije s skupnimi cilji in podobnimi razvojnimi strategijami: organizaciji za izobraževanje odraslih **Ljudska univerza Nova Gorica (SLO) in Pučko otvoreno učilište Zagreb (HR)** ter nevladne organizacije **Cooperativa Orso (ITA), Association pour le Développement des Initiatives Citoyennes et Européennes - ADICE (FRA), Mozaik Kültür Eğitim Gençlik ve Doğa Derneği (izobraževalno-kulturna organizacija, TUR)**

2. ZNAČILNOSTI PRISELJENCEV

Migracije niso nov pojav. Ljudje so se od nekdaj selili, ker so iskali boljše življenjske razmere zase in za svojo družino. Z vse obsežnejšim priseljevanjem v Evropsko unijo pa je postal opaznejši tudi negativen odnos lokalnega prebivalstva do priseljencev, kar je posledično privedlo do uvedbe omejevalnih migracijskih politik v nekaterih evropskih državah. Z naraščajočim številom priseljencev v naši družbi je narasla tudi potreba po ustreznih politikah integracije. Leta 2004 je tako dokument Skupna temeljna načela za politiko integracije priseljencev v EU zagotovil okvir za oblikovanje politike na področju vključevanja priseljencev.

Vodilna organizacija v projektu, Ljudska univerza Nova Gorica, je izvedla nekaj nacionalnih projektov za državljane tretjih držav. V okviru enega od njih so potekale delavnice za ženske – državljanke tretjih držav, medtem ko so bili ostali projekti namenjeni spodbujanju vključevanja priseljencev (tako žensk kot moških), še zlasti na trg dela.

Na podlagi analize izvedenih programov in izsledkov nekaterih drugih raziskav na evropski ravni, lahko glavne značilnosti priseljencev povzamemo v nekaj alinejah:

- Večina žensk – državljanek tretjih držav ni dovolj aktivnih na trgu dela
- Večina se je v EU priselila, da bi se združila z družino
- Državljan tretjih držav nimajo enakih pravic kot migranti iz držav EU (zlasti glede dovoljenja za prebivanje in delovnega dovoljenja)
- Med priseljenci se v veliki večini za vključitev v izobraževanje zanimajo ženske

Najnovejša raziskava v izvedbi EU in OECD, v kateri so povzeti statistični podatki Evrostata, je pokazala zelo zanimive rezultate. V prihodnji vrsticih se bomo omejili na izsledke, ki so vezani na države, ki sodelujejo v projektu l'm active.

Spodnja tabela prikazuje število priseljencev v Evropski uniji.

Tabela 1: Priseljenci v EU po državi rojstva

	Total		Born in another EU Member State		Born in a non-member country	
	(thousands)	(% of the population)	(thousands)	(% of the population)	(thousands)	(% of the population)
Belgium	1 773.1	15.8	835.5	7.5	937.7	8.4
Bulgaria	109.2	1.5	40.5	0.6	68.7	0.9
Czech Republic	396.2	3.8	155.1	1.5	241.1	2.3
Denmark	569.6	10.1	191.6	3.4	378.0	6.7
Germany	9 818.0	12.2	3 838.5	4.8	5 979.5	7.4
Estonia	196.6	14.9	13.1	1.0	183.4	13.9
Ireland	741.3	16.1	471.5	10.2	269.8	5.9
Greece	1 246.5	11.4	334.3	3.1	912.2	8.4
Spain	5 958.3	12.8	2 027.5	4.4	3 930.8	8.5
France	7 661.7	11.6	2 167.1	3.3	5 494.6	8.3
Croatia	568.7	13.4	70.5	1.7	498.2	11.7
Italy	5 737.2	9.4	1 815.4	3.0	3 921.8	6.5
Cyprus	191.6	22.3	111.3	13.0	80.3	9.4
Latvia	271.1	13.5	27.9	1.4	243.2	12.2
Lithuania	137.4	4.7	17.6	0.6	119.8	4.1
Luxembourg	237.8	43.3	177.6	32.3	60.3	11.0
Hungary	447.0	4.5	300.1	3.0	146.9	1.5
Malta	40.2	9.4	18.9	4.4	21.2	5.0
Netherlands	1 953.4	11.6	508.4	3.0	1 445.0	8.6
Austria	1 410.9	16.6	639.4	7.5	771.5	9.1
Poland	620.3	1.6	222.0	0.6	398.3	1.0
Portugal	859.1	8.2	221.6	2.1	637.5	6.1
Romania	211.2	1.1	81.5	0.4	129.7	0.7
Slovenia	235.3	11.4	68.8	3.3	166.5	8.1
Slovakia	174.9	3.2	146.3	2.7	28.6	0.5
Finland	297.8	5.5	109.0	2.0	188.9	3.5
Sweden	1 532.6	15.9	509.6	5.3	1 023.0	10.6
United Kingdom	8 035.6	12.5	2 806.3	4.4	5 229.3	8.1
Iceland	37.1	11.4	24.3	7.4	12.9	3.9
Liechtenstein	23.4	63.1	8.1	21.7	15.4	41.4
Norway	704.4	13.8	318.1	6.2	386.4	7.6
Switzerland	2 183.2	26.8	1 321.9	16.2	861.3	10.6

(Vir: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Foreign-born_population_by_country_of_birth,_1_January_2014_\(%C2%B9\)_YB15.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Foreign-born_population_by_country_of_birth,_1_January_2014_(%C2%B9)_YB15.png))

Medtem ko je v zadnjih desetih letih število priseljencev naraslo za eno tretjino, se je v Italiji in nekaterih drugih državah (v Španiji, na Irskem, Finskem, v Koreji in Čilu) celo podvojilo.

Leta 2012 so 10 % prebivalstva Evropske unije predstavljali priseljenci, od tega je bilo 33,5 milijona državljanov tretjih držav. V Nemčiji prebiva 20 % vseh priseljencev v EU, v Franciji in Združenem Kraljestvu Velike Britanije in Severne Irske pa še po 14 % populacije priseljencev v EU. Nasprotno pa je v Turčiji le 2 % prebivalstva predstavljajo tujci, ki se niso rodili v Turčiji.

Polovica priseljencev, ki živijo v Franciji, se je rodila v Afriki, od tega kar tri četrtine v Severni Afriki, vključno z izseljenci, ki so se vrnili iz Alžirije.

Porazdelitev priseljencev po drugih državah partnericah v projektu pa je precej drugačna. Po podatkih Združenih narodov, so ocene o številu priseljenk ženskega spola v državah partnericah v projektu sledeče:

Večina priseljenk v Italiji prihaja iz Romunije, Albanije in Maroka, medtem ko v Turčiji daleč prednjačijo priseljenke iz Sirije.

V Sloveniji in na Hrvaškem je struktura priseljenk podobna – največji delež v obeh državah predstavljajo priseljenke in Bosne in Hercegovine, sledijo jim srbske državljanke.

Slovenija ima najvišji delež priseljencev v starosti 15-64 let, ki so se rodili v Evropi. Le majhen delež tujcev prihaja iz Afrike, Azije, Latinske Amerike in Karibov, Združenih držav Amerike, Oceanije ter Kanade.

Če natančneje analiziramo značilnosti priseljske populacije, lahko zaključimo, da "razlog, zaradi katerega se posameznik izseli v drugo državo, v veliki meri vpliva na njegovo uspešno vključitev v novo okolje, še posebej pa na trg dela" (Indicators of Immigrant Integration 2015, str. 53). Ljudje, ki se preselijo iz humanitarnih razlogov ali da bi se pridružili družini, imajo pogosto težave pri iskanju zaposlitve v državi sprejema, še posebej če prihajajo iz držav s slabo razvitim izobraževalnim sistemom.

2.1 Jeziki, ki jih govorijo priseljenci

V Franciji, Nemčiji in na Nizozemskem skoraj 50 odstotkov priseljencev, ki govorijo tuj jezik, v domačem okolju uporablja jezik države gostiteljice. »Takšno razmerje lahko pripišemo dejstvu, da velik del priseljencev že dlje časa biva v državi gostiteljici ter precej visokemu deležu mešanih parov« (Indicators of Immigrant Integration 2015, str. 62). V Franciji na tako visok delež vplivajo še velike skupnosti priseljencev iz nekdanjih kolonij.

V Franciji predstavljajo govorci arabščine kar eno tretjino tujejezičnih priseljencev (13 % vseh priseljencev v evropskih državah). Drugo največjo jezikovno skupnost v Evropi predstavljajo materni govorci romunščine, sledijo jim govorci portugalščine in poljščine. Peti najbolj razširjen jezik med evropskimi priseljenci pa zastopa albanščina.

Na splošno lahko na podlagi različnih analiz zaključimo, da:

- Na uspeh v novi državi bivanja v veliki meri vpliva raven poznavanja jezika te države;
- Dlje kot oseba biva v neki državi, bolj je vključena.

2.2 Kazalniki vključenosti priseljencev

Publikacija OECD/Evropske unije z naslovom Indicators of Immigrant integration 2015: settling in (prev. Kazalniki vključenosti priseljencev 2015 – prilagajanje), prinaša pregled nad različnimi področji, povezanimi z integracijo. V naslednjih vrsticah se bomo osredotočili na rezultate raziskave med državami EU in OECD, ki zadeva vključevanje državljanov tretjih držav.

Prizadevanja za boljše vključevanje državljanov tretjih držav so izpostavljena tudi v strategiji Evropa 2020. Prav s pomočjo državljanov tretjih držav naj bi namreč lažje dosegli zastavljeni cilj – 75-odstotno zaposlenost med prebivalstvom v starosti 20-64 let.

Dejavniki, ki merijo raven vključenosti priseljencev v novo okolje, so znani tudi pod imenom "kazalniki iz Zaragoze" in se osredotočajo na štiri področja, in sicer zaposlovanje, izobraževanje, socialno vključenost in aktivno državljanstvo.

Rezultati raziskave v državah EU in OECD kažejo, da se je delež državljanov tretjih držav v Evropski uniji najbolj povečal v obdobju 2005 do 2013, največji porast je bil zabeležen v Italiji in Sloveniji (2 %).

Zanimivi so podatki o stopnjah zaposlenosti in aktivnosti. Stopnja zaposlenosti opisuje osebe, stare 15-64 let, ki so zaposlene, medtem ko stopnja aktivnosti predstavlja samo ekonomsko aktivno populacijo (ne glede na to, ali so zaposleni ali ne).

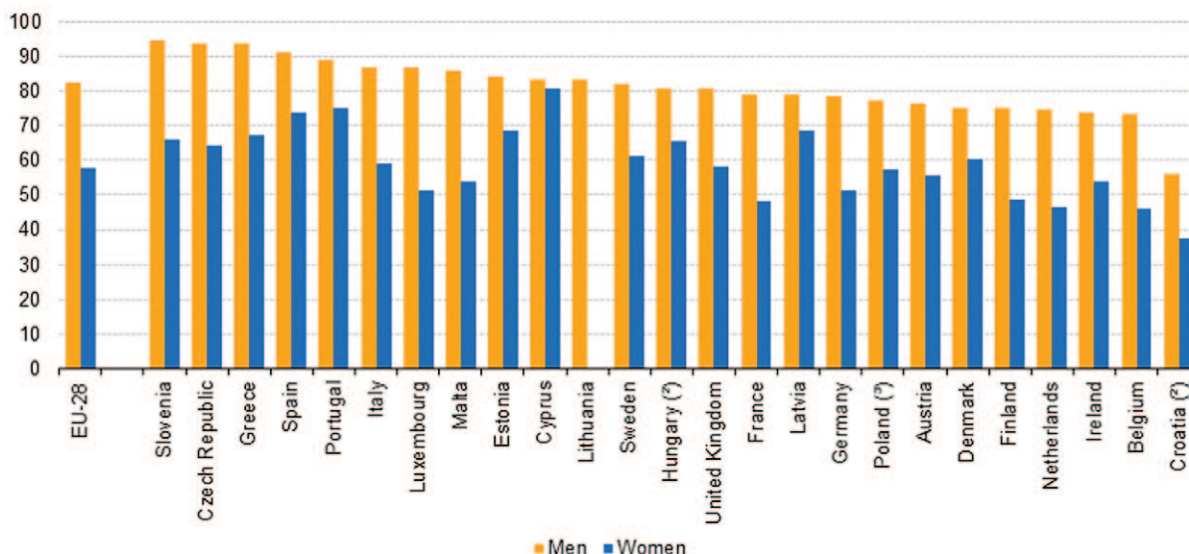
Stopnja aktivnosti priseljencev v EU¹ je 8 % nižja od stopnje aktivnosti domačega prebivalstva. Razkorak se je povečal v obdobju med letoma 2009 (3 %) in 2015, čeprav je stopnja aktivnosti med državljani tretjih držav na splošno nižja od stopnje aktivnosti državljanov EU in migrantov med državami EU.

«V državah EU-15, ki so že dolgo zaželena destinacija med priseljenci, je zaposlenih precej več žensk iz vrst domačega prebivalstva kot priseljenk. Razlika znaša celo 10 odstotnih točk, še zlasti v Nemčiji, Belgiji ter na Švedskem in Nizozemskem. V Izraelu, Koreji, Čilu, Luksemburgu, Italiji in na Madžarskem pa imajo priseljenke večje možnosti za zaposlitev kot domačinke» (Indicators of Immigrant Integration, str. 82).

Francija (skupaj s Švedsko in Belgijo) izstopa kot država, v kateri je verjetnost, da so nezaposleni, precej večja za državljane tretjih držav, zlasti ženske, kot za priseljence iz katere od držav EU. Po drugi strani pa je v Italiji in Sloveniji stopnja zaposlenosti moških – državljanov tretjih držav, precej višja kot med moško domačo populacijo. Še posebej po višji stopnji zaposlenosti izstopajo moški- državljani tretjih držav- z nižjo izobrazbo, ki so zaposleni v večjem deležu kot moški z enako stopnjo izobrazbe med domačim prebivalstvom. Na splošno so državljani tretjih držav bolj ekonomsko aktivni kot moški državljani države gostiteljice. Na ravno obratno situacijo pa naletimo, če primerjamo stopnjo aktivnosti žensk – državljanek tretjih držav - z aktivnostjo žensk – državljanek države gostiteljice – le-te imajo 10 % višjo stopnjo aktivnosti nas trgu dela kot državljanke tretjih držav. To je še posebej opazno v Franciji, kamor se je veliko žensk priselilo zaradi združitve družine in tudi same prihajajo iz držav, v katerih je stopnja zaposlenosti žensk precej nizka.

Brez izjeme pa podatki kažejo, da je stopnja aktivnosti med prebivalci, ki niso državljani EU, na območju EU-28 višja med moškimi kot ženskami v vseh državah EU.

Tabela 2: stopnja aktivnosti oseb, ki niso državljani EU (20-64 let), po spolu

Note: ranked on highest activity rate of 'Men'.

(*) Data for Bulgaria, Romania and Slovakia not available. Data on women not available for Lithuania.

(*) Low reliability.

(*) Low reliability for women.

Vir: [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Activity_rates_of_non-EU_citizens_\(aged_20%E2%80%9364\)_by_sex,_2015.png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Activity_rates_of_non-EU_citizens_(aged_20%E2%80%9364)_by_sex,_2015.png)

Primerjava stopnje brezposelnosti moških in žensk v obdobju 2012-2013 pokaže, da je večja možnost brezposelnosti pri ženskah - državljankeh tretjih držav kot moških, medtem ko je stopnja brezposelnosti prebivalstva na splošno približno enaka med moškimi in ženskami. Slovenija izstopa s štirikrat nižjo stopnjo

1 http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migrant_integration_statistics_-_employment

brezposelnosti moških - državljanov tretjih držav v primerjavi z ženskami. Morda lahko takšen rezultat pojasnimo z dejstvom, da se je večina državljanek tretjih držav v Slovenijo priselila k družini in zaposlitve sploh ne iščejo.

Povezava ravni izobrazbe s stopnjo brezposelnosti pomaga pojasniti, zakaj je kriza bolj prizadela državljane tretjih držav kot njihove vrstnike – državljane države gostiteljice. Velik delež moških - državljanov tretjih držav nima kvalifikacij ali pa so nizko izobraženi, zato so bili pogosteje zaposleni v sektorjih, ki jih je finančna in ekonomska kriza 2007-08 najbolj prizadela.

Podatki o dosežkih v izobraževanju in na področju pismenosti kažejo, da je bilo v obdobju 2012-13 kar 47 % državljanov tretjih držav nizko izobraženih. Približno 18 % jih je zaključilo osnovno izobraževanje, zanimivo pa je tudi, da je delež državljanov tretjih držav s terciarno izobrazbo višji od deleža v populaciji državljanov države gostiteljice. Irska, Združeno kraljestvo in Luksemburg so edine države, ki izpolnjujejo cilj Evrope 2020 – 40 % državljanov tretjih držav starih 30-34 let, ki tam živijo, namreč ima višjo izobrazbo. To pomeni, da nobena od držav EU nima tako visokega deleža visoko izobraženih med lastnimi državljani, kot imajo te države med državljani tretjih držav.

VIRI:

Evropa 2020. Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Bruselj: Evropska komisija. Dostopno na <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:EN:PDF>

Lednik, V. (2006). *Migracijski tokovi v Evropski uniji* (magistrsko delo). Ljubljana: [V. Lednik]

Migrant Integration statistics – employment. Dostopno na http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migrant_integration_statistics_-_employment

OECD/European Union (2015). *Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In.* Paris: OECD Publishing.

United Nations. Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2015). *Trends in International Migrant Stock: Migrants by Destination and Origin* (United Nations database, POP/DB/MIG/Stock/Rev.2015). Dostopno na <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates15.shtml>

3. POLITIČNE RAZPRAVE NA RAVNI EU²

Evropska komisija

Evropski svet je na srečanju v Tampereju leta 1999 ponovno potrdil predhodni poziv Evropske komisije, da je treba nujno zagotoviti, da »imajo priseljenci primerljive življenjske in delovne pogoje kot državljani« (Evropska komisija, 2000).

V tem sporočilu je Komisija opredelila vključevanje priseljencev kot »dvostranski proces, ki vključuje prilagajanje tako na strani priseljencev kot na strani družbe gostiteljice«:

Mnenje Komisije je, da politika vključevanja vključuje različne akterje in se mora izvajati na različnih ravneh – od lokalnih, regionalnih in nacionalnih organov do političnih voditeljev in civilne družbe. Komisija je posebej izpostavila vlogo organov in drugih akterjev na lokalni in občinski ravni ter civilne družbe in migrantov samih pri razvoju strategije vključevanja (Evropska komisija, 2001).

Celostni pristop k oblikovanju in izvajanju politike vključevanja je razviden iz različnih sporočil Komisije (2002, 2003).

Komisija je razširila obstoječo kategorizacijo migrantov, kot jo določa zakonodaja EU (delovni migranti, družinski člani, sprejeti na podlagi sporazumov o združitvi družin, begunci in osebe pod mednarodno zaščito) še na nove ciljne skupine za politiko vključevanja, kot so rezidenti s priseljskim ozadjem (druge in tretje generacije) ter nezakoniti migranti.

V prvem letnem poročilu o migracijah in vključevanju se je komisija osredotočila na državljane tretjih držav in pozvala k uporabi odprte metode koordinacije na področju izobraževanja in usposabljanja (Evropska komisija, 2004).

V Zeleni knjigi o pristopu EU do urejanja ekonomske migracije je Komisija izpostavila potrebo po vključevanju zdajšnjih in prihodnjih priseljencev na trg dela in družbo države gostiteljice nasploh (Evropska komisija, 2005a).

Komisija je izpostavila tudi, da lokalni organi niso dovolj učinkoviti pri izvajanju ukrepov vključevanja priseljencev ter da bi bilo potrebno okrepiti sodelovanje deležnikov na lokalni ravni, kar bi pripomoglo k učinkovitejšemu izvajanju politike vključevanja (Evropska komisija, 2005b).

Evropski parlament

Evropski parlament sestavljajo neposredno izvoljeni predstavniki in ima zakonodajno oblast. Njegovi člani sodelujejo v različnih odborih, ki pripravljajo zakonodajne predloge in objavljajo različna poročila. Dva odbora se ukvarjata z integracijo priseljencev, in sicer Odbor za državljanske svoboščine, pravosodje in notranje zadeve ter Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve.

Odbor za zaposlovanje in socialne zadeve je v enem od dokumentov opozoril na vpliv, ki ga ima socialna vključenost priseljencev v družbo države gostiteljice na »dobrobit zadevnih posameznikov kot tudi na lokalno skupnost in širšo družbo« (Evropski parlament, 2003). Izjavil je tudi, da »bi morala aktivna politika vključevanja državljanov tretjih držav z zakonitim prebivališčem vključevati:

- določitev jasnih pravil, ki urejajo pravni status rezidentov in jim zagotavljajo pravico do dobrega upravljanja;
- možnost primerne vključevanja na trg dela;
- obveznost rezidentov, da obiskujejo tečaje v nacionalnem jeziku ali jezikih, ki jih zagotavlja država gostiteljica, in pravico dostopa do izobraževanja;
- priznanje akademskih kvalifikacij;
- zagotovljen dostop do socialnih in zdravstvenih storitev;
- prizadevanja za zagotavljanje dostojnih življenjskih pogojev v mestih;
- zagotavljanje, da priseljenci lahko sodelujejo v socialnem, kulturnem in političnem življenju«.

² Bosswick, W. in Heckmann, F. (2006). *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions on Integration of migrants: Contribution of Local and Regional Authorities*.

Rudiger, Anja in Spencer, S. (2003). *The Economic and Social Aspects of Integration: Conference Jointly Organised by the European Commission and the OECD*, str. 41-43.

V notranjem poročilu o sporočilu Komisije v zvezi z priseljevanjem, vključevanjem in zaposlovanjem je Odbor Evropskega parlamenta za zaposlovanje in socialne zadeve izrazil potrebo po aktivnejši vlogi lokalnih organov in občin ter izpostavil, da je potrebno spodbujati izmenjavo dobrih praks ter informacij in rezultatov med državami članicami, institucijami EU ter drugimi vpletenimi akterji (Evropski parlament, 2003).

Svet Evropske unije

Glavne naloge Sveta Evropske unije zajemajo koordinacijo in sprejemanje odločitev. Svet je objavil številne dokumente, v katerih je opisal vlogo lokalnih organov v politiki vključevanja in izpostavil "pomen razvijanja sodelovanja in izmenjave informacij v okviru novoustanovljene skupine nacionalnih kontaktnih točk za vključevanje predvsem z namenom večje usklajenosti zadevnih politik na nacionalni ravni in na ravni Evropske unije" (Svet Evropske unije, 2003).

V Skupnih temeljnih načelih za politiko vključevanja priseljencev v Evropski uniji (2004) je Svet izjavil, da je potrebno izboljšati življenjsko okolje, v katerem živijo priseljenci (zagotoviti dostojne bivalne razmere, zdravstveno oskrbo in dostopnost izobraževanja ter poklicnega usposabljanja) saj trenutne življenjske razmere priseljencev v nekaterih državah članicah ovirajo proces vključevanja, ki mora vključevati tudi vzajemno sodelovanje med priseljenci in družbo gostiteljico (Svet Evropske unije, 2004).

Leta 2003 sta Evropska komisija in OECD organizirala konferenco o ekonomskih in socialnih vidikih vključevanja. V naslednjih vrsticah so povzeta nekatera priporočila za oblikovanje skladnega okvira politike vključevanja s politične pa vse do operativne ravni.

POLITIČNA RAVEN

Komisija bi se morala »odločno zavzemati proti rasizmu in ksenofobiji [...]« ter se vključevati v javni diskurz za spodbujanje priznavanja in razumevanja raznolikosti. Politični voditelji lahko dajo pozitiven zgled tako, da javnosti zagotovijo realne informacije o [...] navzočnosti migrantov, njihovih potrebah, pravicah in dolžnostih ter o zgodovinskih koreninah rasne, etnične in kulturne raznolikosti« (Rudiger in Spencer, 2003, str. 41).

Komisija naj se zavzema za razširjanje lokalnih glasovalnih pravic ter vključevanje migrantov in etničnih manjšin v postopke posvetovanj, saj ima to velik pomen na utrjevanje občutka pripadnosti posameznika in njegovo aktivno udeležbo v civilni družbi.

RAVEN POLITIKE

Izkušnje, ki jih ima Komisija z vključevanjem načela enakosti spolov, bi morale služiti kot osnova, na podlagi katere bi komisija vgradila cilje vključevanja v vse bistvene politike (še posebej na področje zaposlovanja, socialne vključenosti, izobraževanja, stanovanjske politike in zdravja) ter v postopke in prakse. Priseljencem in etničnim manjšinam bi bilo potrebno omogočiti, da se aktivno vključijo v postopke oblikovanja politik in upoštevanje njihovega mnenja.

V zvezi z zaposlovanjem je potrebno spremljati vključenost priseljencev in etničnih manjšin na trg dela, Komisija pa bi morala spodbujati tudi zaposlovanje priseljencev.

V izobraževanju bi bilo treba spodbujati medkulturni pristop in prakse, ki promovirajo enakost znotraj izobraževalnega sistema.

PROGRAMSKA RAVEN

Cilje vključevanja bi bilo potrebno upoštevati pri dodeljevanju sredstev za izvajanje strategij za zaposlovanje in socialno vključenost. Poleg tega bi morala Komisija dodeliti posebno proračunsko postavko pri sofinanciranju programov, ki spodbujajo priznavanje multietničnega, multikulturnega in multiverskega značaja evropske družbe (v izobraževanju). Prav tako bi morala spodbujati udeležbo mladih iz etničnih manjšin v programih za mladino in izobraževanje. Potrebno bi bilo zagotoviti pregledno in dostopno financiranje manjših organizacij civilne družbe in tistih, ki jih vodijo pretežno migranti.

Komisija bi morala spodbujati sodelovanje s civilno družbo ter aktivno vključiti priseljence in njihove organizacije v svoja posvetovanja. Krepiti bi morala sodelovanje z organizacijami, ki aktivno spodbujajo integracijo ter se bojujejo proti rasizmu in ksenofobiji. To bi pomagalo pri razvoju sistemov spremljanja v zvezi z izvajanjem protirasističnih, integracijskih in migracijskih politik na nivoju držav članic.

PROJEKTNA RAVEN

Komisija bi morala spodbujati izvajanje projektov, ki pomagajo dosegati cilje vključevanja ter razširjanje dobrih praks. Projekti bi morali vključevati migrante in etnične manjšine v vlogi projektnih partnerjev ali udeležencev, s čimer bi jim dali možnost, da so aktivno vključeni v doseganje ciljev vključevanja.

OPERATIVNA RAVEN

Komisija mora postaviti zgled z lastnimi praksami, tako da izvaja določbe protidiskriminacijskih direktiv pri lastnih postopkih zaposlovanja in spodbuja prijavljanje nezadostno zastopanih skupin na prosta delovna mesta. Poskrbeti bi morala tudi za to, da bodo delovna mesta lažje dosegljiva za dolgotrajne rezidente iz tretjih držav ter pripraviti kodekse ravnanja za spodbujanje enakosti in obvladovanje raznolikosti pri zaposlovanju v institucijah EU.

VIRI

Bosswick, W. in Heckmann, F. (2006). *European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions on Integration of migrants: Contribution of Local and Regional Authorities*. Dostopno na https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_files/pubdocs/2006/22/en/1/ef0622en.pdf.

Council of the European Union (2003). *Note from the Presidency to Council, 10527/03, Draft Council conclusions on the development of a common policy on the integration of third country nationals legally residing in the territory of the European Union*, Brussels.

Council of the European Union (2004). *Note from the Presidency to Strategic Committee on Immigration, Frontiers and Asylum (SCIFA), 12979/04, Common basic principles for immigrant integration policy in the European Union*, Brussels.

European Commission (2000). *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a community immigration policy, COM (2000) 757 final*, Brussels.

European Commission (2001). *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on an open method of coordination for the community immigration policy, COM(2001) 387 final*, Brussels.

European Commission (2002). *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Integrating migration issues in the European Union's relations with third countries, COM (2002) 703 final*, Brussels.

European Commission (2003). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on immigration, integration and employment, COM(2003) 336 final*, Brussels.

European Commission (2004). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, First annual report on migration and integration, COM(2004) 508 final*, Brussels.

European Commission (2005a). *Green Paper on an EU approach to managing economic migration, COM(2004) 811 final*, Brussels.

European Commission (2005b). *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: A Common agenda for integration framework for the integration of third-country nationals in the European Union, COM (2005) 389 final*, Brussels.

European Parliament (2003). *Immigration, integration and employment, European Parliament resolution on the Communication from the Commission on immigration, integration and employment (COM(2003) 336 – 2003/2147(INI)), (P5_TA(2004)0028)*.

Rudiger, Anja in Spencer, S. (2003). Conclusion: Lessons for EU Policymakers. V *The Economic and Social Aspects of Integration: Conference Jointly organised by the European Commission and the OECD - Social Integration of Migrants and Ethnic Minorities, Policies to Combat Discrimination, Bruselj, 21-22 Januar 2003* (str. 40-43). Dostopno na <http://www.oecd.org/migration/mig/15516956.pdf>.

4. ZAKONODAJA EU ZA PODROČJE PRISELJEVANJA

4.1 Uvod

Živimo v obdobju največje humanitarne krize po drugi svetovni vojni. Na stotisoče ljudi je umrlo v Sredozemskem morju, ko so želeli priti na ozemlje Evrope. »Od leta 2000 je pri poskusu, da bi prišli v Evropo, umrlo 22000 ljudi. V glavnem se je to zgodilo pri prečkanju Sredozemskega morja, kar je po podatkih v poročilu Mednarodne organizacije za migracije in migracijske tokove po svetu približno 1500 smrti na leto. Leta 2014 je kar 75 % vseh svetovnih migrantov umrlo v Sredozemskem morju« (http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/04/20/en-2015-un-migrant-meurt-toutes-les-deux-heures-en-moyenne-en-mediterranee_4619379_4355770.html). Vendar priseljevanje v Evropo ne prihaja zgolj z juga.

Definicije

Najprej bomo na kratko opredelili pojma *Evropska unija* in *imigracija*, čemur bo sledil strnjen pregled zakonodaje EU s področja migracij.

»**Evropska unija** je edinstvena gospodarska in politična unija med 28 evropskimi državami, ki skupaj zajemajo večino kontinenta. Nastala je po drugi svetovni vojni. Prvi koraki so bili narejeni z namenom gospodarskega sodelovanja: države, ki bi trgovale med seboj, bi tako postale gospodarsko medsebojno odvisne, kar bi zmanjšalo možnosti za konflikt med njimi. Kar se je začelo kot ekonomska skupnost, sej jerazvilo v širšo organizacijo, ki obvladuje področje politik, od podnebja, okolja in zdravja do zunanjih odnosov in varnosti, prava in migracij.

Danes je eden od glavnih ciljev EU spodbujati človekove pravice tako znotraj unije kot po svetu. Človeško dostojanstvo, svoboda, demokracija, enakost, vladavina prava in spoštovanje človekovih pravic so temeljne vrednote EU« (http://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en).

Na imigracijskem portalu EU je **imigracija** definirana kot »dejanje, s katerim se oseba, ki ni iz nobene od držav EU, naseli na ozemlju ene od držav EU za obdobje najmanj 12 mesecev. **Migrant** je širši termin kot imigrant ali emigrant in se nanaša na osebo, ki zapusti eno državo ali regijo, da bi se naselil v drugi, običajno zaradi boljših pogojev za življenje.« (http://ec.europa.eu/immigration/glossary_en).

Ločimo med "zakonitim" in "nezakonitim priseljevanjem". Evropska unija ima različne pristojnosti pri urejanju obeh (Amsterdamska pogodba, 1997).

Pristojna je za določanje pogojev za vstop in prebivanje državljanov tretjih držav, ki želijo vstopiti in zakonito prebivati v eni od držav članic EU z namenom združitve družine. Kljub temu imajo države članice še vedno pravico, da samostojno določajo število dovoljenj za vstop za državljanje tretjih držav, ki se želijo v državi članici zaposliti. Države članice lahko tudi pridobijo spodbude s strani EU za spodbujanje vključevanja državljanov tretjih držav z zakonitim prebivališčem v državi članici, vendar spodbude niso obvezne, nacionalni zakoni in uredbe pa niso usklajeni.

Vsekakor pa mora EU »preprečevati in zmanjševati nezakonito priseljevanje, predvsem z učinkovito politiko vračanja ob spoštovanju temeljnih pravic. Nezakoniti migrant je oseba, ki pride v EU brez ustreznega vizuma ali dovoljenja oz. kdor na tem ozemlju ostane še po izteku vizuma« (http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.12.3.pdf).

Agencija Evropske unije za temeljne pravice navaja, da »se pravni red Unije na področju azila neprestano razvija, in sicer gre za skupek medvladnih dogovorov, uredb in direktiv, ki urejajo skoraj vse zadeve v zvezi z azilom na območju Evropske unije« (http://fra.europa.eu/sites/default/files/handbook-law-asylum-migration-borders-2nded_en.pdf).

4.2 Skupni pristop EU k upravljanju zakonitega priseljevanja

V skladu s pravom EU, imajo državljani EU pravico, da se svobodno gibljejo znotraj meja schengenskega območja. EU lahko nadzira vstop državljanov tretjih držav na območje EU ter njihovo stalno navzočnost na tem območju z nekaterimi omejitvami. Na primer, na meji ni dovoljeno zavrniti oseb, ki tvegajo preganjanje ali drugo resno škodo. Pravila, ki se nanašajo na izdajanje vizumov za kratkoročno bivanje za državljane tretjih držav in izvajanje mejne kontrole so usklajeni na ravni EU.

Mehanizme, ki urejajo vstop ter prebivanje nedržavljanov v EU, lahko glede na namen priselitve razdelimo v tri skupine.

a) Priseljevanje zaradi dela

Številne raziskave kažejo, da se prebivalci EU vse bolj starajo – to dejstvo je sprožilo številne razprave v državah članicah in raznih institucijah EU, kako pristopiti k reševanju težav, povezanih s to tematiko. Ker ima priseljevanje tudi pozitivne učinke, je potrebno o le-teh osveščati javnost širom EU, za kar je potreben kompleksen pristop. Demografski dejavnik pa prinaša tudi negativne posledice na sisteme socialnega varstva, zato je EU prepoznala potrebo po tem, da privabi določene skupine migrantov v EU, s čimer bi ohranili ravnotežje in vzdržnost socialnih sistemov ter preprečili t.i. staranje veččin. »Vse večje je zavedanje, da Evropa brez migrantov ne bo sposobna ohraniti enakega življenjskega standarda« (Hetteš in Siantova, 2015).

Evropska unija je še posebej naklonjena priseljevanju visokokvalificiranih delavcev, ki bi lahko okrepili na njeno konkurenčnost. S tem namenom je uvedla Modro karto EU, delovno dovoljenje za visokokvalificirane delavce, ki niso državljani EU. Ta karta priseljencem omogoča prosto gibanje znotraj meja Evropske unije, jim zagotavlja nabor socialnih in ekonomskih pravic (vključno s pravico do združitve družine) ter lažji vstop na trg dela. Postopek izdaje Modre karte in kriteriji za njeno izdajo so na ravni vseh držav članic poenoteni, kar državam članicam omogoča, da se hitro odzovejo na potrebe njihovega trga dela (Evropska komisija, 2013).

Kljub temu pa države članice EFTE in posamezne države članice EU (Danska, Irska in Združeno kraljestvo Velike Britanije in Severne Irske) ne izdajajo Modre karte EU.

b) Priseljevanje zaradi raziskovalnega dela, študija in usposabljanja

Leta 2016 je stopila v veljavo Direktiva o pogojih za vstop in prebivanje državljanov tretjih držav za namene raziskovanja, študija, opravljanja pripravništva, prostovoljskega dela, programov izmenjave učencev ali izobraževalnih projektov in dela varušku ali partner. Direktiva (2016/801) je nastala na osnovi pomanjkljivosti, ki so zapisane v poročilih o izvajanju direktiv 2004/114/EC in 2005/71/EC. Navedeni direktivi nista upoštevali nekaterih praktičnih težav, s katerimi se soočajo državljani tretjih držav, ki so se v EU priselili zaradi študija ali raziskovalnega dela.

Direktiva 2016/801 pokriva številne vidike vstopa in prebivanja državljanov tretjih držav na ozemlju EU zaradi študija, opravljanja pripravništva, raziskovalnega dela ali prostovoljskega dela in jo bodo morale države članice vključiti v nacionalno zakonodajo do leta 2018.

Evropska unija je prepoznala potencial, ki ga visokokvalificirani strokovnjaki lahko prinesejo v EU. Poleg ugodnih učinkov na demografsko strukturo starajoče se Evrope, lahko mladi, motivirani in usposobljeni strokovnjaki prispevajo k zmanjšanju nesorazmerja na trgu dela EU: Izmenjava znanj in veščin med EU in drugimi državami pa krepi sodelovanje med njimi in spodbuja kulturno raznolikost.

Namen direktive je poenostaviti nekatere postopke v zvezi s prehajanjem državljanov tretjih držav med državami članicami EU. Študentom in raziskovalcem tudi omogoča, da v državi članici ostanejo še do devet mesecev po zaključku njihovega raziskovalnega dela ali študija, prinaša pa še nekaj manjših popravkov v posameznih določbah.

c) Priseljevanje zaradi združitve družine

Združitev družine ostaja eden od glavnih razlogov, da se državljani tretjih držav priselijo v Evropsko unijo. Da bi bila vključitev v družbo države gostiteljice čim boljše, EU poenostavlja postopke v zvezi z vstopom in prebivanjem v EU zaradi združitve družine in razširja s tem povezane pravice še na družinske člane. Nedržavljanom EU, ki zakonito prebivajo v EU, se lahko precej enostavno pridružijo njihovi družinski člani, če dokažejo, da izpolnjujejo določene pogoje, na primer da imajo zagotovljeno ustrezen nastanitev in zadostna finančna sredstva za preživljanje.

Ko ti priseljenci izpolnijo določene zahteve, lahko vstopijo v Evropsko unijo. Ko kot družinski člani pridejo v EU in prejmejo dovoljenje za prebivanje, prejmejo istočasno tudi pravico do izobraževanja, zaposlitve in nekatere druge pravice, enako kot drugi državljani tretjih držav.

Načela vključevanja

Z naraščanjem priseljevanja v Evropsko unijo, tako namernega kot nenamernega, se je pojavila tudi potreba po zagotavljanju ustreznih ukrepov, s katerimi bi podprli in olajšali vključitev priseljencev v družbo gostiteljico. Ker je vključevanje dvosmeren process, v katerem morajo aktivno sodelovati tako priseljenci kot družba gostiteljica, je EU vzpostavila skupna načela v zvezi z vključevanjem priseljencev v EU, s čimer je želela zagotoviti enake možnosti in pravice državljanom tretjih držav po celotni uniji.

Okvir za sodelovanje in nadaljnji razvoj politike vključevanja v državah članicah je določen v Skupnih temeljnih načelih politike vključevanja priseljencev v EU.

Evropska agenda za vključevanje državljanov tretjih držav se osredotoča na ekonomsko, socialno, kulturno in politično udejstvovanje priseljencev v gostiteljski družbi, ob čemer zlasti poudarja pomen, ki ga imajo za vključevanje priseljencev ukrepi na lokalni ravni in vloga njihove matične države. (Migration and Asylum, 2014, str. 6)

Skozi različne možnosti financiranja Evropska unija podpira nacionalne in mednarodne projekte, ki spodbujajo vrednote EU, medkulturni dialog z državljanji tretjih držav, osveščajo o vidikih migracij in vključevanja, pospešujejo sodelovanje in izmenjavo dobrih praks ipd.

4.3 Evropska unija in azil

V skladu z Listino temeljnih pravic EU in Pogodbo o delovanju Evropske unije je dolžnost EU, da zagotovi zaščito vsem, ki jo potrebujejo. Ta dolžnost je zasnovana že v Ženevski konvenciji o status beguncev iz leta 1951.

S pojavom takoimenovane migrantske krize je postal nujno potreben skupen pristop držav članic k reševanju tega problema.

Mehanizem, ki zagotavlja zaščito osebam, ki zbežijo od doma, imenujemo azil. Azil se lahko dodeli tistim osebam, ki zaprosijo za status begunca. Za lažje razumevanje pomena izraza "begunec" v vseh državah članicah je EU določila nabor kriterijev za opredelitev.

Splošno sprejeta definicija begunca je, da je to »nedržavljan EU ali oseba brez državljanstva, ki se znajde izven svoje matične države in se ne želi ali ne more vrniti zaradi utemeljenega strahu, da bi bil preganjan zaradi rase, vere, državljanstva, političnega prepričanja ali ker pripada določeni družbeni skupini« (Migration and Asylum, 2014, str. 10).

Po poročilih UNHCR je bilo konec leta 2015 na svetu več kot 23 milijonov beguncev, pri čemer je Nemčija prejela največje število prošelj za azil na svetu. Takšno stanje kliče po ustreznem ukrepanju na ravni EU, zato je EU določila nabor pravil za izvedbo celotnega postopka za pridobitev azila, s čimer je zagotovljen enak standard pri obravnavanju prošelj za azil in sprejemanje odločitev v vseh državah članicah.

Viri:

Bordenet, C. in Zerrouky, M. (20.4.2015) Méditerranée: chiffres et carte pour comprendre la tragédie. *Le Monde*. Dostopno na http://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2015/04/20/en-2015-un-migrant-meurt-toutes-les-deux-heures-en-moyenne-en-mediterranee_4619379_4355770.html

Commission of the European Communities (2005). *Policy plan on legal Migration*. Communication from the Commission.

European Commission (2013). *Migration and Asylum in European Union. Building an open and safe Europe*. Brussels: Publications office.

European Parliament. *Immigration policy*. Dostopno na http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.12.3.pdf

European Union. *The EU in brief*. Dostopno na http://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en

European Union Agency for Fundamental Rights (2014). *Handbook on European law relating to asylum, borders and immigration*. Luxembourg: Publications office.

Fargues, P. (2014). *Is what we hear about migration really true? Questioning 8 stereotypes*. Florence: European University Institute, Robert Schuman Centre for Advanced Studies, Migration Policy Centre.

Global Trends 2015. Dostopno na <http://www.unhcr.org/global-trends-2015.html>.

Hetteš, M. in Siantova, G. (2015). *Migrants and Social Protection in Europe*. Prohuman.

http://ec.europa.eu/immigration/glossary_en

International Organization for Migration (2009). *Laws for Legal Immigration in the 27 EU Member States*. Geneva: International Organization for Migration.

27

vključenih organizacij

5. TRG DELA V EVROPSKI UNIJI

5.1 Uvod

Pri ureditvi dela je treba upoštevati številne vidike, od načina, kako delodajalci sklepajo pogodbe za storitve delavcev, do narave izmenjave, vključno s pogoji zaposlovanja. To področje ureditve je pomemben in pogosto sporen vidik javne politike tako v razvitih državah kot v državah v razvoju. V pristopih prevladujejo nasprotujoča si stališča, ena dajejo prednost varstvu delavcev z delovno zakonodajo in kolektivnimi pogodbami, druga pa poudarjajo prednosti spodbujanja tržnih procesov. V Evropski uniji se je ta proces začel pred več leti, ureditev trga dela pa se še razvija. Čeprav so bili doseženi številni pomembni rezultati, je treba omeniti, da imajo države članice še vedno pomembno vlogo pri oblikovanju nacionalnih politik trga dela in evropski pregled tega vprašanja ne more zanemariti nacionalnih predpisov, ki zlasti v času gospodarske krize pogosto dosegajo zelo različne rezultate z vidika priložnosti na trgu dela.

To vprašanje je tudi tesno povezano s politikami na področju delovnih migracij, ki na nacionalni ravni dosegajo še bolj različne rezultate z vidika meril za dostop priseljenih delavcev na nacionalne trge dela.

5.2 Delovna zakonodaja na ravni Evropske unije

Namen Evropske gospodarske skupnosti, ki je bila ustanovljena z Rimsko pogodbo leta 1957, je bil prvotno ekonomske narave, in sicer ustvariti skupen trg, s čimer bi se poenostavila izmenjava dobrin med državami članicami, pri čemer pa je prenos kapitala, ljudi in storitev ostal še vedno precej omejen. Šele s Pogodbo o Evropski uniji (širše poznano pod imenom Maastrichtska pogodba) leta 1992 je postal trg resnično enoten. Rimsko pogodbo je leta 2007 nasledila Pogodba o delovanju Evropske unije. 45. člen pogodbe navaja:

1. V uniji se zagotovi prosto gibanje delavcev
2. Prosto gibanje vključuje odpravo vsakršne diskriminacije na podlagi državljanstva delavcev držav članic v zvezi z zaposlitvijo, plačilom in drugimi delovnimi in zaposlitvenimi pogoji.
3. Ob upoštevanju omejitev, utemeljenih z javnim redom, javno varnostjo in javnim zdravjem, zajema pravico:
  - a) sprejeti ponujeno delovno mesto;
  - b) se v ta namen na območju držav članic prosto gibati;
  - c) bivati v državi članici zaradi zaposlitve skladno z določbami zakonov ali drugih predpisov, ki urejajo zaposlovanje državljanov te države;
  - d) ostati na ozemlju države članice po prenehanju zaposlitve v tej državi pod pogoji, zajetimi v predpisih, ki jih pripravi Komisija.
4. Določbe tega člena se ne uporabljajo pri zaposlovanju v državni upravi.

»Direktiva 2004/38 in Uredba 492/2011 sta nadomestili vrsto zapletenih zakonodajnih aktov za različne kategorije upravičencev, vključno z zaposlenimi in samozaposlenimi delavci« (Moussis, 2011). Medtem ko uredba 492/2011 ureja pravice delavcev, se direktiva 2004/38 nanaša zlasti na prosto gibanje in pravice do prebivanja državljanov Evropske unije v drugih državah članicah. Glavne točke iz omenjenih dokumentov so:

- Lažji vstop in prebivanje državljanov EU in njihovih družinskih članov v drugih državah članicah
- Za bivanje, ki ni daljše od 90 dni, ne veljajo nobene posebne zahteve in uradni postopki niso potrebni
- Za prebivanje v državi članici nad 90 dni se morajo državljani EU zgolj prijaviti pri pristojnih službah v kraju bivanja
- Državljan Evropske unije imajo pravico do stalnega prebivanja v določeni državi članici, če so v njej neprekinjeno bivali vsaj 5 let (ta pravica velja tudi za njihove družinske člane)
- Prosto gibanje predstavlja temeljno pravico delavcev in njihovih družin. Prosto gibanje delavcev znotraj unije mora delavcem zagotavljati možnost izboljšanja življenjskih in delovnih razmer ter spodbujati njihovo napredovanje medtem ko pomaga izpolnjevati potrebe gospodarstev držav članic. Omogočeno mora biti uveljavljanje pravice vseh delavcev v državah članicah, da opravljajo delo po svoji izbiri.

Načelo prostega gibanja delavcev velja tudi za državljane tretjih držav, ki zakonito prebivajo v eni od držav članic (Moussis, 2011). Številne direktive določajo pogoje vstopa in prebivanja državljanov tretjih držav na

območju držav članic. Direktiva 2009/50 določa pogoje, ki veljajo za državljane tretjih držav kot imetnike modre karte EU in njihove družinske člane za vstop na ozemlje držav članic in prebivanje na tem ozemlju, ki je daljše od treh mesecev, za namene visokokvalificirane zaposlitve. Pravice sezonskih delavcev so določene v direktivi 2014/36. Direktiva 2014/66 določa pogoje za vstop in prebivanje državljanov tretjih držav in njihovih družinskih članov na ozemlju države članice za obdobje, daljše od 90 dni, ter njihove pravice v okviru premestitev znotraj podjetja, t.j. začasno napotitev za namene opravljanja poklicne dejavnosti ali usposabljanja.

Načelo enakovredne obravnave vseh oseb, ne glede na rasno in etnično pripadnost, ki je omenjeno v 19. členu Pogodbe o delovanju EU je upoštevano v več direktivah. Načelo se nanaša na več področij, od zaposlovanja, izobrazbe, socialnega in zdravstvenega varstva do dostopa do blaga in storitev.

Direktiva 43/2000 »opredeljuje pojme neposredne in posredne diskriminacije, določena je pravica žrtev diskriminacije do pravnih sredstev, obveznost delodajalcev, da morajo dokazati, da ni bilo kršeno načelo enakega obravnavanja, in zagotovljena zaščita pred viktimizacijo v vseh državah članicah« (Moussis), medtem ko direktiva 2000/78 vzpostavlja splošen okvir za preprečevanje diskriminacije na področju zaposlovanja in dela.

5.3 Trenutno stanje na trgu dela EU

Laszlo Andor, prejšnji evropski komisar za zaposlovanje, socialne zadeve in vključevanje navaja (2014), da je leta 2014 približno 8,1 milijona oseb prebivalo in delalo v drugi državi članici. Ta številka predstavlja 3,3 % delovne sile v Evropski uniji.

Na mobilnost znotraj Evropske unije sta vplivala dva pomembna razvojna dogodka, in sicer širitev EU leta 2004 in 2007 ter nedavna gospodarska kriza. Ti dogodki so okrepili trende, ki so bili opazni že pred tem ali pa so vplivali na spremembo vzorcev mobilnosti. Že obstoječi trend mobilnosti v smeri jug-sever je spremljal še povečan trend mobilnosti iz vzhoda proti zahodu (po obeh širitvah), med gospodarsko krizo pa je bil opazen tudi trend selitev iz takoimenovanih obrobni držav v območje evra.

V zadnjih letih so opazni znaki stabilizacije brezposelnosti na področju EU³, čeprav mednarodne migracije "predstavljajo pritisk na meje EU, tako v smislu ekonomskih kot "prisilnih" migrantov" (prosilcev za azil, beguncev in drugih oseb z mednarodno zaščito).

Najnovejši statistični podatki kažejo na spremembe, saj je naraščanje brezposelnosti, ki je bilo precej opazno v obdobju 2008 – 2013 občutno upadlo. Kljub temu še vedno ostajajo velike razlike v stopnji brezposelnosti med posameznimi državami članicami. Grčija se še vedno spopada z najvišjo stopnjo brezposelnosti v EU, medtem ko Nemčija beleži najnižjo stopnjo.

Tabela 3: Stopnje brezposelnosti v nekaterih državah EU in Turčiji

	Stopnja brezposelnosti (avgust 2014)	Stopnja brezposelnosti (maj 2016)
Države EVRA	11,5 %	10,1 %
EU 28	10,1 %	8,6 %
Velika Britanija	5,9 %	5,0 %
Nemčija	5,0%	4,2 %
Španija	24,2 %	19,8 %
Francija	10,5 %	9,9 %
Grčija	25,9 %	24,1 %
Slovenija	9,1 %	8,1 %
Italija	12,7 %	11,5 %
Hrvaška	16,7 ⁴ %	13,3 %
Turčija	10,4 %	10,1 %

Vir: Eurostat in www.tradingeconomics.com/turkey/unemployment-rate

Relativno visoka stopnja brezposelnosti vpliva na odnos ljudi do tujih delavcev. Andor (2014) obravnava tri mite o trgu dela v EU, ki jih je potrebno podrobneje raziskati.

³ Izčrpna analiza gibanja na trgu dela je na voljo v poročilu GD Evropske komisije za ekonomske in finančne zadeve iz leta 2013 z naslovom „Labour Market Developments in Europe in 2013 („Gibanje na trgu dela v letu 2013“)

⁴ https://ycharts.com/indicators/croatia_unemployment_rate

Zlahka lahko zavrne mit, da se Evropa sooča z izrednimi migracijami na trgu dela. Glede na podatke OECD (Ekonomski pregled – Evropska unija, 2012) je bila v letih 2011/12 letna stopnja mobilnosti delavcev med državami EU le 0,2 % celotne populacije EU (Andor, 2014), kar je v primerjavi z ZDA izredno nizko (2,7 % med 50 državami ZDA).

Stopnja mobilnosti delavcev, ki ne prihajajo iz držav članic EU je precej višja od mobilnosti državljanov EU. Po podatkih Evrostata (2014), je odstotek državljanov tretjih držav, ki prebivajo v eni od 28 držav članic, višji kot odstotek državljanov EU, ki prebivajo v drugi državi članici.

Zanimiva ugotovitev se nanaša tudi na stopnjo aktivnosti podatki OECD namreč kažejo, da je imela Slovenija v letih 2012/13 najvišje število delovno aktivnih moških – državljanov tretjih držav - v EU: teh je bilo celo več kot delovno sposobnih slovenskih državljanov. Na tem mestu je potrebno izpostaviti, da delovno populacijo predstavljajo zgolj delovno sposobne osebe v starosti 15-64 let, kar pa ne pomeni, da so bile te osebe tudi dejansko zaposlene.

Peschner poudarja, da »imajo državljani EU-15 in EU-10, ki iščejo zaposlitev v kateri izmed držav članic, celo večjo možnost od državljanov te države, da se bodo tudi dejansko zaposlili. Stanje je povsem drugačno, ko gre za državljane EU-3 in migrante iz tretjih držav« (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2464&furtherNews=yes>).

Med dejavniki, ki vplivajo na neuspešno integracijo teh oseb na trg dela se omenja pravne omejitve (ki se nanašajo zlasti na državljane tretjih držav), diskriminacija migrantov in neenakopravna obravnava, ki izvira zlasti iz neenakovredne obravnave izobrazbe, pridobljene v izobraževalnih ustanovah izven EU.

Zaradi vsega naštetega imajo državljani tretjih držav precej manjše možnosti, da se zaposlijo v EU kot državljani EU. (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sl&catId=89&newsId=2464&furtherNews=yes>).

Osredotočimo se še na drugi mit, ki ga navaja Andor, in sicer, da »se je mobilnost znotraj držav EU povečala v času gospodarske krize«.

Čeprav je opazen porast mobilnosti na trgu dela v obdobju po širitvah (2004-2008), se je mobilnost skokovito zmanjšala v letih 2009-2010, kar lahko pripišemo manjšemu povpraševanju po srednje in nizko usposobljenih delavcih ob začetku krize. Razlika v toku mobilnosti je tako lahko bolj posledica lažjega prehajanja med državami EU po obeh širitvah kot pa same ekonomske krize. To opazi, mo tudi, če pogledamo strukturo gibanja mobilnosti. Mobilnost državljanov EU je bolj opazna v smeri iz vzhodnoevropskih v zahodnoevropske države (pomembne so torej razlike v plačah in osebnih dohodkih). Poleg tega je opazen tudi večji odliv iz držav, ki jih je kriza najbolj prizadela (npr. Grčija in Španija) nazaj v vzhodne države članice.

Najnevarnejši mit predpostavlja, da »so tuji delavci (iz drugih držav EU ali iz tretjih držav) v breme državam gostiteljicam« (Andor, 2014).

Številni viri kažejo, da te trditve ni mogoče podpreti z razpoložljivimi podatki.

Wadsworth (2010) in Holland in dr. (2011) predpostavljajo, da so za upadanje usposobljenosti ljudi, ki se selijo med državami članicami EU pravzaprav krive težave z ugotavljanjem in formalnim priznavanjem pridobljene izobrazbe in veščin, težave zaradi nepoznavanja jezika države gostiteljice ter dejstvo, da delavci iz EU-2 in EU-10 sprejmejo dela, ki zahtevajo nižje kvalifikacije, saj so ta še vedno bolj plačana kot v njihovi matični državi (ESDE 2011, str. 274).

Ti delavci se običajno zaposlijo v sektorjih in poklicih, v katerih je treba nadomestiti primanjkljaj delovne sile ter tako povečujejo raznolikost usposobljenosti delovne sile (ESDE 2011 v Andor 2014). Ti delavci so tudi neto plačniki v sisteme socialne varnosti držav gostiteljic. Poleg tega tudi dolgoročno izboljšujejo demografsko strukturo (če se v državi tudi stalno naselijo), saj so večinoma mlajši od prebivalcev države gostiteljice (ESDE 2011, str. 285).

5.4 Primanjkljaj delovne sile v Evropi

Kljub pogosti uporabi pojmov primanjkljaj delovne sile in primanjkljaj usposobljene delovne sile v trenutni globalni politični razpravi, pa za ta dva pojma ni splošno sprejete opredelitve. Primanjkljaj na splošno nastopi, ko povpraševanje po določeni vrsti delovne sile na določenem območju preseže ponudbo po tekočih plačah in drugih pogojih zaposlovanja. Podrobnosti o vrsti potrebne delovne sile se lahko razlikujejo glede na vir informacij. Zato delodajalci po navadi poročajo o težavah pri zaposlovanju, ne pa tudi o pomanjkanju delovne sile (OECD, 2002). Primanjkljaj na trgu dela in primanjkljaj usposobljene delovne sile sta torej dvoumna pojma, ki sta težko merljiva in se težko pretvorita v politične ukrepe.

V poročilu Evropskega parlamenta (Adams in dr.,2000, Zimmer, 2012 v Labour Market Shortages in the European Union, 2015, str. 19-21) je primanjkljaj delovne sile razdeljen na 2 tipa. Količinski primanjkljaj delovne sile se nanaša na absolutno pomanjkanje delovne sile na trgu, medtem ko kvalitativni primanjkljaj predstavlja nezasedena prosta delovna mesta in obenem visoko stopnjo brezposelnosti, čeprav sta povpraševanje in ponudba na trgu dela uravnotežena.

Ker količinski primanjkljaj delovne sile v EU trenutno ne predstavlja večjih težav, se bomo v nadaljevanju osredotočili na kvalitativni primanjkljaj in vzroke za njegov pojav.

Na splošno lahko kvalitativni primanjkljaj razdelimo na:

- Neusklajenost med ponudbo spretnosti oz. usposobljenosti in povpraševanjem po njih (spretnosti, ki jih zahteva delodajalec niso skladne s spretnostmi, ki jih imajo delavci)
- neusklajenost želja (delavci niso pripravljeni zasesti določenih prostih delovnih mest/ delovna mesta so prosta vendar se delavci nanje ne prijavijo iz različnih vzrokov, na primer nesprejemljivih delovnih pogojev, plače ipd.)
- neusklajenost informacij (informacije o prostih delovnih mestih ne dosežejo potencialnih delavcev in obratno)

Za **neusklajenost spretnosti** je značilno neravnovesje med spretnostmi, ki jih potrebujejo delavci in spretnostmi, ki jih imajo delavci. Do tega lahko pride v primeru večjih tehnoloških ali sektorskih sprememb ali če se upokojijo delavci z določenimi spretnostmi in ni na voljo dovolj drugih delavcev s potrebnimi spretnostmi, ki bi jih lahko nadomestili. Eden od razlogov je lahko tudi neskladje med izobraževalnimi programi, za katere se odločajo študentje in povpraševanje po določenih poklicih na trgu dela.

Do **neusklajenosti želja** pride, ker se pričakovanja potencialnih delavcev ne ujemajo z značilnostmi prostih delovnih mest. Iskalci zaposlitve z ustreznimi veščinami in kvalifikacijami niso pripravljeni sprejeti delovnega mesta iz različnih objektivnih in subjektivnih razlogov. Najpogosteje ponujena delovna mesta ne izpolnjujejo pričakovanj delavcev glede delovnih pogojev, plačila, statusa/podobne določenega poklica (na primer, nekateri poklici so povezani s spolnimi stereotipi ali pa jih v večji meri opravljajo delavci, ki pripadajo etničnim manjšinam...).

Ko podatki o prostih delovnih mestih ne dosežejo potencialnih kandidatov za zaposlitev ali pa ko delodajalci ne znajo ali ne zmorejo priti v stik z njimi, govorimo o neusklajenosti informacij. Razlog zanjo je lahko uporaba neustreznih kanalov informiranja. V tem primeru iskalci zaposlitve ne dobijo podatkov o razpoložljivih delovnih mestih, po drugi strani pa delodajalci ne pridejo do podatkov o potencialnih kandidatih z ustreznimi veščinami.

5.5 Primanjkljaj usposobljene delovne sile

V prvem poročilu britanske projektne skupine za raziskavo nacionalne usposobljenosti delovne sile (National Skills Task Force, 1994, str. 4) je zapisano:

»Termin "primanjkljaj usposobljene delovne sile" se pogosto uporablja zelo ohlapno. V našem primeru ga uporabljamo, ko govorimo o situaciji, v kateri je na dostopnem trgu delovne sile dejansko pomanjkanje določene vrste znanj in spretnosti, po katerih delodajalci povprašujejo in katero privede do težav pri zaposlovanju.«

Ta termin se pogosto pojavlja skupaj z izrazom "težave pri zaposlovanju", ki pa na splošno opisuje različne težave povezane z neustrezno usposobljenostjo.

Strietska- Iliina (2008, str. 27-28) je opredelila štiri razloge, ki povzročajo primanjkljaj usposobljene delovne sile, in sicer:

1. Obremenitev trga dela (majhna rezervna delovna sila, povezana z visoko stopnjo zaposlenosti in neugodnimi demografskimi dejavniki)
2. Gospodarske, socialne in institucionalne razmere (na primer, v velikih urbanih območjih so stanovanjske kapacitete redke in drage, kar odvrča potencialne kandidate za zaposlitev; države članice poročajo tudi o nesposobnih sistemih socialne varnosti).
3. Neusklajenost med ponudbo spretnosti in povpraševanjem po njih označuje razkorak med odločitvami za določene študijske izobraževalne programe in ponudbo le-teh na strani ponudbe ter spremembo zahtevanih spretnosti na strani povpraševanja. Poenostavljeno do tega pride, ko se ne ujemajo znanja in spretnosti, ki jih delodajalci potrebujejo in tista, ki jih iskalci zaposlitve dejansko imajo. Na strani

povpraševanja lahko takšno vrzel povzročijo tehnološke, sektorske spremembe ali spremembe pri poklicih ter večja potreba po nadomeščanju upokojenih delavcev.

4. Pomanjkljivosti pri postopkih zaposlovanja, organizaciji dela, plačni politiki in delovnih pogojih (ta dejavnik ima izredno pomembno vlogo zlasti pri med nižje kvalificiranimi poklici v vseh državah članicah).

Mednarodna organizacija dela (2013, str. 24) opisuje pomanjkanje usposobljenosti delovne sile kot eno od vrst neskladja med ponudbo po določenih spretnostih in povpraševanjem po njih. Poleg neskladja med ponudbo določenih spretnosti in povpraševanjem po njih (imenovanem tudi presežek) opredeljuje tudi druge vrste neskladij, in sicer, vrzel na področju znanj in spretnosti, vertikalno in horizontalno neskladje, previsoko (ali prenizko) stopnjo izobrazbe, previsoko (ali prenizko) stopnjo usposobljenosti ter zastarelost spretnosti in znanj. Takšna opredelitev je omejena predvsem na raven izobrazbe in kvalifikacij, medtem ko nekatere druge opredelitve upoštevajo tudi druge dejavnike. Termina *izobrazba* in *usposobljenost* se pogosto uporabljata v enakem smislu, čeprav imata različni pomen.

Vse to nakazuje, da znanja in spretnosti, ki jih iskalci zaposlitve imajo dejansko niso v skladu s povpraševanjem delodajalcev. Prav zato morajo socialni partnerji, delodajalci in izobraževalne institucije sodelovati in skupaj razvijati ter izvajati ukrepe za odpravo primanjkljajev.

5.6 Pomanjkanje delovne sile v posameznih poklicih

Spremembe na ravni sektorjev in poklicev so privedle do primanjkljajev delovne sile v posameznih sektorjih, poklicih ali skupinah poklicev.

»Poklici, pri katerih se kažejo težave z zaposlovanjem imenujemo tudi deficitarni poklici« (Labour Market Shortages in the European Union, 2015, str. 28).

Na evropski ravni so takšni poklici v kovinarstvu, strojogradnji in s tem povezanim trgovanjem. Pomanjkanje je opazno tudi v skupinah poklicev, za katere se zahteva visoka usposobljenost, npr. v znanosti, inženirstvu in informacijsko-komunikacijski tehnologiji. Čeprav je primanjkljaj najbolj opazen prav v poklicih, ki zahtevajo visoko raven usposobljenosti in v rastočih poklicih, pa do pomanjkanja prihaja tudi v določenih sektorjih, ki zaposlujejo fizične delavce, kot denimo v proizvodnji in gradbeništvu ter v poklicih, pri katerih je veliko povpraševanje po nadomestnih delavcih.

Številne analize in projekcije kažejo, da do primanjkljajev prihaja v podobnih poklicih in izobrazbenih ravneh širom EU, zaradi česar je potrebno na evropski ravni oblikovati skupne strateške ukrepe za odpravo le-teh.

Viri:

Adams, John, Greig, Malcolm in McQuaid, in Ronald W. (2000). *Mismatch unemployment and local labour-market efficiency: the role of employer and vacancy characteristics*. Environment and Planning A 32: 1841-1856.

Holland D., T. Fic, A. Rincon-Aznar, L. Stokes, in P. Paluchowski (2011). *Labour mobility within the EU - The impact of enlargement and the functioning of the transitional arrangement* (Study commissioned by the Directorate-General for Employment, Social Affairs, and Equal Opportunities). London: NIESR. Dostopno na <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=7120&langId=en>

International Labour Office (2013). *Global Employment Trends for Youth 2013: A Generation at Risk*. Geneva: ILO.

Moussis, N. (2011). *Access to the European Union: Law, Economics, Policies*. 19th updated ed. Rixensart: Euroconfidentiel. Dostopno na http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/

NSTF (1998) *Towards a National Skills Agenda: First Report of the National Skills Task Force*. Sudbury: Department for Education and Employment.

OECD/European Union (2015). *Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In*. Paris: OECD Publishing. Dostopno na <http://dx.doi.org/10.1787/9789264234024-en>

Peschner, J. (2016). *Mobile workers and migrants in the EU: huge untapped potentials*. Dostopno na <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=2464&furtherNews=yes>

Reymen, D., Gerard, M., De Beer, P., Meierkord, A., Paskov, M., Di Stasio, V., Donlevy, V., Atkinson, I., Makulec, A., Famira-Mühlberger, U., Lutz, H. (2015). *Labour Market Shortages in the European Union*. European Parliament Report, marec 2015.

Strietska - Ilina, O. (2008). Skill shortages in CEDEFOP (ed.) *Modernising vocational education and training. Fourth report on vocational education and training research in Europe: background report*. Volume 1. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Wadsworth, J. (2010). The UK labour market and immigration. *National Institute Economic Review*, Vol. 213, str. 35-42.

Zimmer, H. (2012). Labour market mismatches. *Economic Review*, September 2012 (str. 55-68). Brussels: National Bank of Belgium.

6. ZAKONODAJA IN POLITIKE EU O IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH⁵

6.1 Nejasnosti glede opredelitev učenja odraslih in izobraževanja odraslih⁶

Opredelitev izobraževanja odraslih se razlikuje od ene politike izobraževanja odraslih do druge. Splošno sprejete opredelitve ni. Opredelitve temeljijo na različnih tradicijah izobraževalnih politik, poklicnega izobraževanja in pristopov k izobraževanju odraslih. Zaradi tega so nastale različne oblike pravnih predpisov, financiranja, organizacije, certificiranja in izvajanja izobraževanja odraslih (na primer razlike med ljudskimi visokimi šolami, odprtimi univerzami in kulturnimi središči). Na nacionalni ravni govorimo o nadaljnjem poklicnem izobraževanju (npr. v Angliji), socio-kulturni animaciji (*animation socioculturelle* v Franciji), ljudskem izobraževanju (*folkeoplysning* na Danskem), vse pa spada v okvir izobraževanja odraslih. Kar spada pod izobraževanje v eni državi (npr. osnovno izobraževanje odraslih in poklicno izobraževanje), lahko vsebinsko in institucionalno spada pod dve ministrstvi in je razdeljeno na dve konceptualno ločeni enoti v drugi, na primer splošno ter poklicno izobraževanje in usposabljanje. Enaki izrazi v različnih državah ne pomenijo enako: izobraževanje odraslih, odprte univerze, ljudske visoke šole ne pomenijo enako na Hrvaškem, Danskem, v Avstriji in na Škotskem. Zato se opredelitve izobraževanja odraslih razlikujejo.

OECD poroča o številnih težavah pri določanju skupnega pomena izobraževanja odraslih:

- težave pri opredelitvi študenta zaradi različnih vrst programov, priznanih kot programi izobraževanja odraslih,
- težave pri določanju starosti študentov, ki vstopajo v programe za odrasle,
- države imajo različen pristop do poklicnega in nepoklicnega izobraževanja (vprašanje je, ali je poklicno izobraževanje del izobraževanja odraslih ali ne) (OECD, 2003).

Evropska komisija s pomočjo, ki jo je dodelila za pripravo tega dokumenta, ne izraža podpore vsebini, ki predstavlja samo stališča avtorjev. Komisija tudi ni odgovorna za kakršno koli rabo informacij iz tega dokumenta.

V mednarodni rabi je že dolgo časa opredelitev, ki jo je leta 1976 predlagal UNESCO.

Ta opredelitev pravi: „**Izobraževanje odraslih** je celota organiziranih izobraževalnih procesov **ne glede na vsebino, stopnjo in uporabljene metode, lahko je formalno ali drugačno**, lahko nadaljuje ali nadomešča začetno izobraževanje v šolah ali univerzah, z oblikami usposabljanja vred. Osebe, ki jih v posameznih družbah štejejo za odrasle, v teh procesih razvijajo svoje sposobnosti, bogatijo znanje, izboljšujejo tehnično in strokovno usposobljenost in spreminjajo obnašanje, da bi lahko sodelovale pri oblikovanju uravnoveženega in neodvisnega socialnega, gospodarskega in kulturnega razvoja.“ (UNESCO, 1976).

Evropska komisija, Evropski parlament in Svet razlikujejo med splošnim izobraževanjem odraslih in nadaljnjim poklicnim usposabljanjem.

V programu vseživljenjsko učenje (2007-2013) so **izobraževanje odraslih** „vse oblike **nepoklicnega učenja odraslih**, in sicer formalne, neformalne in priložnostne“, *poklicno usposabljanje* pa je „katera koli oblika poklicnega izobraževanja ali usposabljanja, vključno s tehničnim in poklicnim poučevanjem in vajeništvom, ki prispeva k doseganju poklicne kvalifikacije, ki jo priznavajo ustrezni organi države članice, v kateri je pridobljena, kakor tudi katero koli stalno poklicno izobraževanje ali usposabljanje, ki se ga posameznik udeleži v svojem poklicnem življenju“ (Evropski parlament in Svet, 2006).

Z vključevanjem odraslih v vseživljenjsko učenje, postanejo osredotočeni na pojem *učenja* odraslih, ne samo *izobraževanja* odraslih. Uporaba izraza *učenje odraslih* je razumljiva, če se učenje odraslih razume kot obdobje vseživljenjskega učenja v družbi znanja. Evropska komisija je ugotovila, da različno razumevanje v Evropski uniji povzroča težave in ovira skupne dejavnosti, zato si prizadeva poiskati rešitev težave z opredelitvijo.

V študiji o evropski terminologiji na področju učenja odraslih za skupni jezik ter enotno razumevanje in spremljanje sektorja (*Study on European Terminology in Adult Learning for a common language and common understanding and monitoring of the sector*, NRDC, 2010) **je učenje odraslih „celoten sklop** dejavnosti formalnega, neformalnega in priložnostnega učenja, v katerega se vključujejo odrasli **po** prekinitvi po zaključku **začetnega izobraževanja in usposabljanja** in s katerimi pridobijo nova znanja in spretnosti. To vključuje

⁵ Tihomir Žiljak, Pučko otvoreno učilište Zagreb (POUZ). Prevod (1-10 strani): Jelena Tomičić (POUZ)

⁶ (op. prev.: Slovenske različice dokumentov institucij EU pogosto ne razlikujejo med učenjem odraslih in izobraževanjem odraslih. Tako je v številnih dokumentih izobraževanje odraslih tako "adult learning" kot tudi "adult education". Prim. npr.: Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning, katere slovenska različica se glasi Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih.)

izobraževanje na univerzitetni ali visokošolski ravni, ki poteka po prekinitvi (razen zaradi odloženega vstopa v izobraževanje) po zaključku začetnega izobraževanja in usposabljanja. *To je pragmatična opredelitev za namene EU; popolna slovarska opredelitev bi obsegala vse visokošolsko izobraževanje*“ (NRDC, 2010).

Leta 2014 je nastala spletna platforma za izobraževanje odraslih EPALE, ki je zadnji dosežek v trajni zavezanosti izboljševanju kakovosti ponudbe učenja odraslih v Evropi. To spletno mesto je posebej namenjeno učiteljem, vodjem usposabljanja, raziskovalcem, akademskim delavcem, oblikovalcem politike in vsem, ki se poklicno ukvarjajo z učenjem odraslih v Evropi.

EPALE podpira opredelitev **učnja odraslih** (*adult learning*), ki jo je Svet Evropske unije sprejel v Resoluciji Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih (*Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning*) iz leta 2011: „izraz izobraževanje odraslih (*adult learning*) zajema celoten sklop dejavnosti formalnega, neformalnega in priložnostnega učenja, **v okviru splošnega in poklicnega izobraževanja**, v katerih sodelujejo odrasli po končani osnovni izobrazbi in usposabljanju“ (Evropska komisija, 2014a).

V Terminologiji evropske politike izobraževanja in usposabljanja (druga izdaja) (CEDEFOP, 2014) je **izobraževanje odraslih** „splošno ali poklicno izobraževanje, ki je namenjeno odraslim, potem ko so končali začetno izobraževanje in usposabljanje za potrebe poklicnega dela ali za osebne potrebe. Njegov namen je:

- omogočiti splošno izobraževanje za odrasle s področij, ki so zanje posebno zanimiva (npr. odprta univerza);
- omogočiti kompenzacijsko učenje za pridobivanje temeljnih spretnosti, ki jih posamezniki morda niso pridobili v začetnem izobraževanju (kot sta pismenost, matematična pismenost);
- omogočiti pridobitev kvalifikacije, ki je zaradi različnih razlogov niso pridobili v sistemu začetnega izobraževanja in usposabljanja;
- v tem primeru je to nadaljevalno izobraževanje in usposabljanje. Sorodni izraz, ki pa nima istega pomena, je nadaljevalno izobraževanje in usposabljanje“.

Nekoliko drugačno opredelitev vsebuje glosar Erasmus+ (2014b):

„**Izobraževanje odraslih** so vse oblike **nepoklicnega** izobraževanja odraslih, ki so lahko formalne, neformalne in priložnostne (**stalno poklicno usposabljanje je del poklicnega izobraževanja in usposabljanja**)“.

10+

medkulturnih
in drugih
dogodkov

6.2 Pravni okvir za sodelovanje na področju izobraževanja v Evropski uniji

V Evropski uniji šeni nadnacionalnega pravnega sistema, ki bi nadomestil nacionalne pravne sisteme. Zakonodaja EU se deli na primarno in sekundarno, sledijo ji mednarodni sporazumi s tretjimi državami in konvencije, ki so jih med seboj podpisale države članice. Najpomembnejši vir informacij o zakonodaji Evropske skupnosti je Uradni list Evropskih skupnosti. Primarna zakonodaja so ustanovne pogodbe in splošna načela prava, ki se lahko primerjajo z ustavnim pravom na nacionalni ravni. Ustanovne pogodbe so: Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo iz leta 1951 ter Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti (PEGS) in Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za atomsko energijo (Euratom), ki sta bili podpisani v Rimu leta 1957. Sledila jim je tako imenovana Pogodba o združitvi iz leta 1965 (Pogodba o ustanovitvi enotnega Sveta in enotne Komisije Evropskih skupnosti), Enotni evropski akt iz leta 1986, Pogodba o Evropski uniji, podpisana v Maastrichtu leta 1992, in Lizbonska pogodba (pogodba o reformi) iz leta 2007. Sem spadajo tudi pogodbe o pristopu novih držav članic k Evropski uniji.

Sekundarna zakonodaja se imenuje tudi izvedena, ker so jo sprejele institucije in integracije na podlagi pooblastil, ki so jim bile podeljene z ustanovnimi pogodbami Evropskih skupnosti. Različne vrste pravnih aktov se razlikujejo predvsem glede na stopnjo obveznosti, ki jo nalagajo državam članicam. Uredbe so zakonodajni akti, ki se splošno uporabljajo in so pravno zavezujoči za vse države članice. Uporabljajo se neposredno v celoti in ne zahtevajo predhodnega prenosa v nacionalno zakonodajo. Direktive so pravno zavezujoči akti, ki določajo samo cilj in rok, do katerega je treba cilj doseči, državam članicam pa prepuščajo pravico, da izberejo način in metode izvajanja. Direktive so zavezujoče le za tiste države članice, na katere so naslovljene. To so lahko ena ali več držav, posamezniki, skupine ali gospodarske družbe. Priporočila in mnenja niso pravno zavezujoča in določajo le usmeritve. Poleg instrumentov iz 249. člena Pogodbe je še cela vrsta aktov, ki izhajajo iz institucionalnih praks. Njihovi cilji so različni – izražajo mnenja ali želje ter napovedujejo in pripravljajo zavezujoče predpise ali so njihovi predhodniki. To so medinstitucionalni sporazumi, resolucije, deklaracije, sporočila, sklepi, zelene knjige, bele knjige itd. Bela knjiga je vrsta dokumenta, ki vsebuje predloge prihodnjih dejavnosti na določenem področju. Včasih sledi zeleni knjigi, ki načenja določena vprašanja in sproža proces posvetovanja o vprašanju na evropski ravni. Zelena knjiga je dokument, s katerim se želi spodbuditi širša razprava o določeni temi. K sodelovanju v razpravi so povabljene različne strani, posamezniki in organizacije.

Formalna zakonodaja ni edini pomemben vidik razvoja izobraževanja v Evropski uniji; nekatera poročila (npr. poročilo *For Community Policy on Education* (Za politiko Skupnosti o izobraževanju), ki ga je leta 1973 pripravil Henri Janne) so vplivala na usmeritve izobraževanja bolj kakor ustanovne pogodbe, v katerih je izobraževanje slabo zastopano.

Pomemben del pravnega okvira so zadeve Sodišča Evropske unije. Sodišče Evropske unije in Komisija za človekove pravice menita: „pravica do izobraževanja ... zadeva zlasti osnovno izobraževanje in ne nujno izpopolnjevalnega študija, na primer tehnologije.“ (*Glazewska proti Švedski* (1985) 45 DR 300).

Pomembna je zadeva Nicolas Bressol in drugi in Céline Chaverot in drugi proti Gouvernement de la Communauté française⁷, ki ima dve razsežnosti. Prva je razmerje med socialnimi pravicami in ekonomskimi svoboščinami. Težave, ki jih obravnava ta zadeva, imajo dva vidika: prvič, ali se prosto gibanje oseb lahko razume kot temeljna svoboščina, in drugič, ali je enakovredno enakemu dostopu do brezplačnega šolanja. Zaključeno je bilo, da sta obe pravici – pravica do enakega dostopa do brezplačnega šolanja in do prostega gibanja oseb – določeni v Listini EU, ki je ustavni dokument.

Sodišče EU je izjavilo, da je bilo varstvo pred diskriminacijo na področju dostopa do izobraževanja najprej vzpostavljeno v okviru prostega gibanja oseb na podlagi 12. člena uredbe 1612/68 in je bilo posebej namenjeno otrokom delavcev. Področje izobraževanja se bo verjetno prekrivalo s področjem poklicnega usposabljanja. (Sodišče EU, C73/08)

V zadevi *Gravier* iz leta 1985⁸ je študentka, francoska državljanka, želela študirati strip na Académie Royale des Beaux-Arts v Liegeju. Morala je plačati vpisnino, medtem ko je drugi študentje iz države gostiteljice niso. Sodišče EU je izjavilo, da so poklicno izobraževanje „... vse oblike izobraževanja, ki je priprava za usposobljenost za določen poklic, obrt ali posebno zaposlitev oziroma daje posebno sposobnost za opravljanje takega poklica, obrti ali zaposlitve, ne glede na starost in raven izobrazbe učencev ali študentov, čeprav izobraževalni program vključuje del splošnega izobraževanja“ (zadeva *Gravier*, 1985).

Evropsko sodišče za človekove pravice, ki ni institucija EU, je že v začetku delovanja izjavilo, da 14. člen varuje pred neupravičeno diskriminacijo pri izkoriščanju razpoložljivih možnosti izobraževanja na podlagi statusa

⁷ Nicolas Bressol in drugi in Céline Chaverot in drugi proti Gouvernement de la Communauté française (Sodišče Evropske unije, zadeva C73/08)

⁸ Sodišče EU, *Gravier proti Ville de Liege in drugim*, zadeva 293/83 [1985] ZOdl. 593, 13. februarja 1985.

(belgijski jezikovni primer, 1968)⁹. Belgijski jezikovni primer (1968) obravnava pravico do izobraževanja na podlagi Evropske konvencije o človekovih pravicah,

Vendar pa je Evropsko sodišče za človekove pravice v isti zadevi izjavilo tudi, da lahko država upošteva potrebe in sredstva skupnosti in zadevnih posameznikov, če izvajanje te diskrecijske pravice ne škodi „vsebini pravice“ do izobraževanja.

6.3 Glavni cilji in instrumenti na področju učenja/izobraževanja odraslih (temeljna sporočila za sedANJI pristop)

Podlaga za sedANJI pristop k izobraževanju odraslih je opredeljena v Lizbonskem procesu (od leta 2000 do 2010). Poudarjen je pomen vseživljenjskega učenja za gradnjo konkurenčnega gospodarstva in socialne kohezije. V okviru tega pojma postaja učenje odraslih vse pomembnejše, pomembne pa postajajo tudi vse oblike učenja (formalne, neformalne in priložnostne). Proces se je začel na srečanju Evropskega sveta, kjer je bila opredeljena strategija za razvoj EU do leta 2010 za izgradnjo najbolj dinamičnega in najkonkurenčnejšega svetovnega gospodarskega prostora, temelječega na znanju, z višjimi delovnimi in življenjskimi standardi.

Glavna pobuda za uveljavitev načela vseživljenjskega učenja je bil Memorandum Evropske komisije o vseživljenjskem učenju (Komisija Evropskih skupnosti, 2000). Memorandum poudarja, da sta rezultata, ki ju je treba doseči z izvajanjem politike vseživljenjskega učenja, zaposljivost in aktivno državljanstvo. Oblikovanje aktivnega državljanstva je pomembna naloga vseživljenjskega učenja, ki je poleg memoranduma poudarjena tudi v dolgoročnih ciljih lizbonskega procesa. Tako izobraževanje bi moralo pomagati pri socialni koheziji, preprečevanju diskriminacije in izključevanja, ohranjanju temeljnih evropskih vrednot in spoštovanju človekovih pravic. Poleg osebne rasti, izobraževanje za aktivno državljanstvo pridobiva vedno večji pomen kot pomembna oblika politične socializacije. Aktivno državljanstvo je pomembno za zagotavljanje delovanja demokratičnega okvira, ki omogoča učinkovito delovanje konkurenčnega in inovativnega gospodarstva.

Leta 2002 je bil pripravljen podroben delovni načrt za spremljanje ciljev sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropi na podlagi široke razprave v državah članicah in Svetu za izobraževanje. Opredeljeni so bili cilji na področju izobraževanja: razvoj posameznika (zadovoljno in uspešno življenje), družbeni razvoj (zmanjševanje razlik in neenakosti) in razvoj gospodarstva (doseganje ravnovesja na trgu dela). Poudarjeni so bili strateški cilji:

- povečanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja v EU (boljše izobraževanje pedagoških delavcev, razvoj znanj in spretnosti za družbo znanja, dostop do informacijskih in komunikacijskih tehnologij, večja udeležba v znanstvenih in tehničnih študijih, čim boljša uporaba virov),
- razpoložljivost izobraževanja in usposabljanja za vse družbene skupine (okolje odprtega učenja, atraktivnejše učenje, podpora aktivnega državljanstva, enake možnosti in socialna kohezija),
- odprtost sistemov izobraževanja in usposabljanja (krepitev povezav s področjem dela in raziskav, spodbujanje podjetništva, izboljšanje učenja tujih jezikov, okrepitev mobilnosti in izmenjav, razvoj evropskega sodelovanja).

Pomen učenja odraslih v okviru vseživljenjskega učenja je opredeljen v Resoluciji Sveta o vseživljenjskem učenju (2002), ki določa, da je treba zagotoviti pogoje za splošen dostop do vseživljenjskega učenja ne glede na starost, ter si posebej prizadevati za vključevanje invalidov, ljudi zunaj izobraževalnega sistema in migrantov. Prave informacije, pomoč in svetovanje posebnim ciljnim skupinam lahko pomagajo zagotoviti, da bodo vsi imeli dostop do izobraževanja. Vseživljenjsko učenje bi jim moralo pomagati pri vključevanju v družbo. Posebej poudarjen je pomen pridobivanja ali obnavljanja osnovnih znanj in spretnosti na področju informacijske tehnologije, tujih jezikov, podjetništva, tehnike in socialnih veščin. Učitelji morajo izboljšati ter obnoviti znanje in spretnosti na področju spodbujanja vseživljenjskega učenja. Z učinkovitim ocenjevanjem in priznavanjem formalnih kvalifikacij in neformalnega učenja v različnih državah in izobraževalnih sektorjih se bo povečala jasnost in zagotovila kakovost. Partnerstvo je splošno prisotno načelo v evropskih izobraževalnih politikah in ta akt omenja vključevanje predstavnikov ustreznih sektorjev v pripravo in izvajanje sprememb na področju izobraževanja.

Na začetku 21. stoletja je v evropskih politikah poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter visokošolskega izobraževanja zaživela zamisel o vseživljenjskem učenju. Te pobude so poznane pod imenoma köbenhavnski (poklicno izobraževanje in usposabljanje) in bolonjski proces (visokošolsko izobraževanje).

Ministri držav članic EU, EGP/EFTA in držav kandidatk, evropski socialni partnerji in Evropska komisija so se

⁹ Belgijski jezikovni primer (št. 2) (1968) ESČP 1 str. 252

v Københavnu dogovorili o sodelovanju na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Namen københavnske deklaracije in resolucije sveta o okrepljenem sodelovanju na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja iz leta 2002 je povezovanje nacionalnih politik na področju poklicnega izobraževanja. Prednostne naloge so evropska razsežnost izobraževanja; preglednost, informiranje in usmeritve; priznavanje kompetenc in kvalifikacij; zagotavljanje kakovosti s poudarkom na izmenjavi izkušenj in usposabljanju učiteljev. Razvoj vzajemnega priznavanja spretnosti in kvalifikacij je predviden v več sistemih poklicnega izobraževanja in usposabljanja za boljše sodelovanje glede kakovosti evropskega poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Namen københavnske deklaracije je razviti konkretne ukrepe za povezovanje različnih izobraževalnih politik na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter praks vseživljenjskega učenja. Oblikovanje ustreznih usposobljenih, prilagodljivih in mobilnih delovnih sil, zaposljivih v vsej Evropi, je pomembno za evropski gospodarski razvoj. Okrepljeno sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja bi odpravilo ovire zaposlitveni in geografski mobilnosti. Sklenjeno je bilo, da je treba v okviru perspektive vseživljenjskega učenja okrepiti evropsko sodelovanje na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh, vključno s formalnim in neformalnim učenjem. Bistvenega pomena je povezovanje osnovnega izobraževanja in usposabljanja z nadaljevalnim. Leta 2004 se je v okviru Evropskega parlamenta in Sveta začela izgradnja integriranega programa ukrepov na področju vseživljenjskega učenja, ki bo morala vsebovati različne programe, od splošnih visokošolskih izobraževalnih programov, visokošolskega izobraževanja in poklicnega izobraževanja do izobraževanja odraslih, vse v okviru vseživljenjskega učenja.

Posebne pomena je odprava ovir za udeležbo marginaliziranih skupin – starejših in migrantov – v izobraževanju in skrb zanje. Vseživljenjsko učenje mora biti dostopno invalidom. Nove priložnosti za izobraževanje lahko podaljšajo delovno življenje starejših ali ponudijo boljše možnosti za učenje po upokojitvi. To le delno rešuje težavo staranja evropskega prebivalstva. Drugi, učinkovitejši način je priseljevanje in priliv novih neevropskih delavcev. Izobraževanje mora priseljencem omogočati lažje in boljše vključevanje v evropsko gospodarstvo.

Glede na staranje lokalnega prebivalstva je jasno napovedano, da Evropa v prihodnje ne bo sposobna delovati brez sveže priseljenke delovne sile, za katero bo izobraževanje odraslih zelo pomembno. Ta proces odpira tudi vprašanje jasnejše opredelitve izobraževanja odraslih v sistemu vseživljenjskega učenja. Odrasli se učijo v sistemu izobraževanja odraslih in poklicnega izobraževanja. Določitev posebnih področjih izobraževanja odraslih poteka predvsem na področju razmejitev izobraževanja in usposabljanja. Z uporabo izraza učenje odraslih se lahko izognemo težavi in potrebi po izbiri izobraževanja ali usposabljanja odraslih, da se poudarijo splošni izobraževalni programi ali poklicne sposobnosti.

Sporočilo Komisije o izobraževanju odraslih: Za učenje ni nikoli prepozno (2006) poudarja, da je treba zagotoviti kakovost in inovacije (na področju metod poučevanja, kakovosti osebja, ponudbe). Zaradi tega je pomembno zaključiti vse predhodno obravnavane elemente politik vseživljenjskega učenja, da se dosežejo pričakovani rezultati sprememb izobraževanja. Brez opredeljenih ključnih kompetenc je težko potrditi rezultate učenja, zato je treba določiti, kaj bo potrjeno in katere kompetence državljan pridobi. Pomembno je tudi sprejeti evropski okvir kvalifikacij, ker bo omogočil primerjavo nacionalnih kompetenc v nacionalnih okvirih kvalifikacij in mobilnosti delavcev. Njihovo mobilnost je treba zagotoviti s standardiziranimi kreditnimi točkami v okviru Evropskega sistema prenašanja kreditnih točk v poklicnem izobraževanju in usposabljanju – ECVET. Kreditne točke omogočanje vseživljenjsko nadgrajevanje potrjenega znanja na različnih krajih ter nadgradnjo poklicne poti in poklicno napredovanje posameznikov. Uspeh bolonjskega procesa bi morali razširiti na københavnski proces na področju poklicnega izobraževanja. Vseživljenjsko učenje obsega splošno izobraževanje, poklicno izobraževanje in usposabljanje, visokošolsko izobraževanje, neformalno izobraževanje in priložnostno učenje, ki se izvaja vse življenje in s katerim se izboljšujejo znanje in spretnosti ter kompetence z osebno, državljanskega in družbenega vidika ter z vidika zaposlovanja. Izobraževanje odraslih je notranja gonilna sila in najdaljši del procesa.

Vseživljenjsko učenje postaja splošno sprejet krovni izraz, ki obsega vse faze izobraževalnih dejavnosti in poteka na evropskem področju vseživljenjskega učenja. Leta 2006 je sklep Evropskega parlamenta in Sveta uvedel akcijski program na področju vseživljenjskega učenja.

Glavni namen vseživljenjskega učenja je, da ta pristop k učenju prispeva k razvoju EU kot boljše družbe znanja, njenemu vzdržnemu gospodarskemu razvoju, kakovostnim delovnim mestom in visoki ravni socialne kohezije ter prostora, v katerem je zagotovljeno dobro varstvo okolja.

Program obsega obdobje od leta 2007 do 2013, v katerem naj bi po načrtih dosegli pomemben korak naprej pri graditvi EU kot napredne na znanju temelječe družbe z vzdržnim gospodarskim razvojem, boljšimi in več delovnimi mesti ter boljše socialno kohezijo. Hkrati je zagotovljeno varstvo okolja za prihodnje generacije.

V sporočilu Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Akcijski načrt za izobraževanje odraslih – Za učenje je vedno pravi čas (2007), je učenje odraslih postavljeno

na posebej pomembno mesto v okviru pojma vseživljenjskega učenja. Sporočilo iz leta 2007 priznava ključno vlogo učenja odraslih v okviru pojma vseživljenjskega učenja. Pokazalo je tudi, da je bilo njegovo izvajanje kljub velikim pričakovanjem šibko. Udeležba odraslih v EU je različna in v številnih državah ne izpolnjuje pričakovanj.

V tem akcijskem načrtu je posebej poudarjen pomen priznavanja rezultatov neformalnega in priložnostnega učenja, ki sta pomembna elementa vseživljenjskega učenja. Pomembna sta pregled in priznavanje spretnosti in socialnih kompetenc ne glede na to, kje in kako so bile pridobljene. To je posebej pomembno za ljudi brez kvalifikacij, ki se težko vključujejo v družbo. Uvod, predhodnik in analitična podlaga akcijskega načrta je Sporočilo Komisije: Izobraževanje odraslih – Za učenje ni nikoli prepozno (2006). Pri pripravi tega sporočila je bil opravljen izčrpen pregled nepoklicnega izobraževanja odraslih na podlagi podatkovne zbirke Eurydice. V publikaciji Nepoklicno izobraževanje odraslih v Evropi je pregled raznih finančnih in pravnih okvirov, ki jih zagotavljajo izobraževalne politike. Navedeni so tudi cilji, ciljne skupine, organizacije in vrste programov. Poleg tega, da vsebuje pomembne podatke, ta publikacija tudi opozarja, da vseživljenjsko učenje ni le poklicno izobraževanje in da je tudi nepoklicno izobraževanje pomembno in koristno (Eurydice, 2007). Posebej pomembno je opozoriti na učenje tujih jezikov in pridobivanje veščin s področja informacijske tehnologije. S tem sta potrjena temeljni položaj vseživljenjskega učenja v okviru evropske politike in potreba po formalnem in neformalnem izobraževanju ter priložnostnem učenju. Izvajanje necertificiranih izobraževalnih programov in spoštovanje učenja prek različnih dejavnosti je pomemben del tega procesa. Prav kategorija priložnostnega učenja je novost, ki je pomagala preimenovati vseživljenjsko izobraževanje v vseživljenjsko učenje. Ne glede na še vedno živahno razpravo o ozadju uvedbe izraza, je treba opozoriti, da je to odprlo možnosti zaznavanja bogatih izkušenj iz vsakdanjega življenja in učenja med delom kot enakovrednih tradicionalno organiziranim programom.

Priznanje strokovnih kvalifikacij je eden od glavnih predpogojev za uporabo znanja in spretnosti, pridobljenih v programih vseživljenjskega učenja. EU je z direktivo 2005/36/ES reformirala sistem priznavanja strokovnih kvalifikacij, da bi pomagala pri oblikovanju prožnejših trgov dela, še bolj liberalizirala opravljanje storitev, spodbudila bolj samodejno priznavanje kvalifikacij in poenostavila upravne postopke. Z direktivo je bil konsolidiran sistem vzajemnega priznavanja. Predvideno je bilo samodejno priznavanje za omejeno število poklicev na podlagi usklajenih zahtev o minimalnem usposabljanju (sektorski poklici), splošen sistem priznavanja dokazil o usposabljanju in samodejno priznavanje strokovnih izkušenj. Ta direktiva se uporablja za vse državljane držav članic Evropske unije, ki želijo opravljati reguliran poklic kot samozaposleni ali zaposleni v državi članici, ki ni tista, v kateri so pridobili poklicne kvalifikacije. Priznanje je treba odobriti tudi priseljencem, katerih poklic ni reguliran v državi izvora, vendar so bili v tem poklicu dve leti zaposleni za polni delovni čas. Državljeni tretjih držav so lahko upravičeni do enake obravnave pri priznavanju diplom, spričeval in drugih poklicnih kvalifikacij v skladu z ustreznimi nacionalnimi postopki na podlagi posebnih pravnih aktov Unije, kot so na primer tisti o dolgotrajnem bivanju, beguncih, imetnikih modre karte in znanstvenih raziskovalcih.

6.4 Cilji politike učenja odraslih v obdobju od leta 2010 do 2020

Strategija Evropa 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast (2010) je ključni dokument za vse politike EU v tem desetletju. Strategija Evropa 2020 je desetletna strategija Evropske unije za rast in delovna mesta, ki se je začela izvajati leta 2010. Strategija obravnava pomanjkljivosti modela rasti in vzpostavlja pogoje za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Vse države članice so se zavezale, da bodo dosegle njene cilje in so jih prenesle v nacionalne cilje.

Zato je Evropska unija določila letni cikel usklajevanja gospodarske politike, imenovan evropski semester. Komisija vsako leto podrobno analizira načrte držav članic EU za proračunske, makroekonomske in strukturne reforme ter pripravi priporočila za naslednjih 12–18 mesecev.

Vsako leto objavi priporočila za posamezne države članice, v katerih določi potrebe za povrnitev rasti in delovnih mest. Priporočila temeljijo na izčrpnih ocenah načrtov vsake države članice za zdrave javne finance (programi za stabilnost ali konvergenco) ter politične ukrepe za spodbujanje rasti in delovna mesta (programi nacionalnih reform).

V nadaljevanju so navedena glavna sporočila zadnjih priporočil za posamezne države in poročila o napredku Turčije (Poročila o napredku so politični dokumenti, v katerih službe Komisije predstavijo svojo oceno, kaj je vsaka kandidatka in potencialna kandidatka dosegla v zadnjem letu)

Preglednica 1: Priporočila za posamezne države za Hrvaško, Francijo, Italijo in Slovenijo ter poročilo o napredku za Turčijo

<p>Hrvaška</p> <p>Priporočilo za posamezno državo 2014</p>	<p>„Pomembna izziva sta med drugim vključevanje neregistriranih mladih in mobilizacija zasebnega sektorja, da bo v skladu s cilji jamstva za mlade ponudil več vajeništev. Hrvaška se sooča tudi z resnimi izzivi glede ustreznosti izobraževanja za trg dela in kakovosti njegovega izvajanja v vseh sektorjih izobraževanja.</p> <p>Učenja na delovnem mestu in poklicnega usmerjanja v sekundarnem in terciarnem izobraževanju primanjkuje, udeležba delodajalcev v poklicnem izobraževanju in usposabljanju ter sekundarnem in terciarnem izobraževanju pa je nizka.“</p> <p>„Zastareli sistem poklicnega izobraževanja in usposabljanja je deležen reforme v obliki uvajanja poskusnih novih učnih načrtov. Pričakovana izvedba hrvaškega okvira kvalifikacij ter strategije za šolstvo, znanost in tehnologijo naj bi izboljšala izide izobraževanja in jih uskladila s potrebami trga dela.“</p>
<p>Francija</p> <p>Priporočilo za posamezno državo 2014</p>	<p>„Študija v okviru programa za mednarodno ocenjevanje učencev iz leta 2013 je pokazala, da je neenakost v izobraževanju v Franciji med največjimi v državah OECD.“</p> <p>Svet priporoča, naj si Francija v obdobju 2014–2015 prizadeva za modernizacijo sistemov poklicnega izobraževanja in usposabljanja, izvede reformo obveznega izobraževanja ter sprejme dodatne ukrepe za zmanjšanje neenakosti na področju izobraževanja, zlasti z okrepitevijo ukrepov v zvezi s predčasnim opuščanjem šolanja. „Zagotovi, da aktivne politike zaposlovanja učinkovito podpirajo najbolj ranljive skupine. Izboljša prehod iz izobraževanja v zaposlitev, zlasti z okrepitevijo ukrepov za nadaljnji razvoj vajeništva s posebnim poudarkom na nizkokvalificiranih osebah.“</p>
<p>Italija</p> <p>Priporočilo za posamezno državo 2014</p>	<p>„V učiteljskem poklicu je na voljo ena sama poklicna pot, pri kateri so možnosti poklicnega razvoja trenutno omejene. Z diverzifikacijo učiteljskega poklicnega razvoja ter njegovo večjo vezanostjo na zasluge in uspešnost bi bilo skupaj z notnim ocenjevanjem šol mogoče dosegati boljše izobraževalne rezultate. Za neoviran prehod iz sistema srednjega in visokega izobraževanja na trg dela se zdi ključna okrepitev in razširitev praktičnega usposabljanja s povečanjem učenja na delovnem mestu ter poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Po sprejetju uredbe-zakona o tem vprašanju leta 2013 je ključno, da se vzpostavi nacionalni register kvalifikacij in tako zagotovi priznavanje kvalifikacij po vsej državi.“</p>
<p>Slovenija</p> <p>Priporočilo za posamezno državo 2014</p>	<p>„Pri oblikovanju učinkovitih in prilagojenih ukrepov aktivne politike zaposlovanja ter obravnavi neusklajenosti kvalifikacij in potreb na trgu dela je bil dosežen omejen napredek.“</p> <p>„Odpravi neusklajenost kvalifikacij in potreb na trgu dela s povečanjem privlačnosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter z nadaljnjim sodelovanjem z ustreznimi deležniki pri ocenjevanju potreb na trgu dela.“</p>
<p>Turčija</p> <p>Poročilo o napredku 2014</p>	<p>Načelo nediskriminacije zaradi invalidnosti je zdaj izrecno navedeno v nacionalni zakonodaji s področja izobraževanja in dela. Potrebno je nadaljnje delo, da se zagotovi enak dostop do izobraževanja, vključi invalide in prakso uskladi z evropskimi standardi.</p> <p>Nadaljuje se proces poravnave za reševanje kurdskega vprašanja. Potekala je široka in odprta razprava o možnostih za rešitev tega vprašanja. Marca sprejeti ukrepi so omogočili... zasebno izobraževanje v maternem jeziku otrok in odpravili kazenske sankcije za uporabo neturških črk, kar rešuje predvsem težave zaradi uporabe kurdskih črk X, Q in W.</p> <p>Reforme in večji izdatki za izobraževanje so doslej pozitivno vplivali na doseženo izobrazbo in stopnjo vpisa v izobraževalne programe, ostajajo pa precejšnje težave na področju enakosti spolov in kakovosti izobraževanja. Poglobitev in razširitev reform trga dela bi pomagala nadgraditi in bolje izkoriščati turški človeški kapital.</p> <p>Na področju preprečevanja diskriminacije je bilo v nacionalno zakonodajo s področja izobraževanja in dela sprejeto načelo nediskriminacije. Še vedno ni zaščitne zakonodaje proti diskriminaciji zaradi spolne usmeritve ali starosti.</p> <p>Ko se begunci registrirajo, dobijo prost dostop do zdravstvenih in izobraževalnih storitev. To precej obremenjuje lokalne zmogljivosti in vire. Turčijo je treba pohvaliti zaradi neprecenljive pomoči sirskim beguncem. Vendar pa ostaja pravni status velike večine teh beguncev nejasen, kar omejuje njihove zaposlitvene možnosti.</p>

V letnem pregledu rasti Komisija poudarja glavne značilnosti novega načrta za delovna mesta in rast. Ta letni pregled rasti navaja, kaj je še mogoče storiti na ravni EU za pomoč državam članicam, da si povrnejo višje stopnje rasti.

Komisija v Letnem pregledu rasti 2015 poudarja, da EU potrebuje kvalificirano delovno silo v rastočih sektorjih, kakršno je digitalno gospodarstvo, zelenih sektorjih in zdravstvenem varstvu. **Izobraževanje mora imeti ključno vlogo pri zagotavljanju odzivnosti kvalifikacij na signale s trga dela.** Poklicno usposabljanje in dualne izobraževalne sisteme bi bilo treba nadgraditi, da bi mladim zagotovili potrebna znanja in spretnosti. Vseživljenjsko učenje bi moralo postati osrednja prednostna naloga z mobilizacijo javnih in zasebnih deležnikov, **s širšim dostopom za vse starostne skupine in za tiste, ki ga najbolj potrebujejo.** Treba je tudi bolje oceniti potrebna znanja in spretnosti na regionalni in sektorski ravni.

Glede na razmere v posamezni državi članici, bi bilo treba predlagani celostni pristop na nacionalni ravni izvajati z obravnavanjem togosti na trgu dela za reševanje težav z visokimi stopnjami brezposelnosti, z izvajanjem pokojninskih reform, posodabljanjem sistemov socialnega varstva, povečevanjem prožnosti trgov proizvodov in storitev, izboljševanjem okvirnih pogojev za poslovne naložbe, izboljševanjem kakovosti naložb v raziskave, inovacije, izobraževanje in usposabljanje ter s povečevanjem učinkovitosti javne uprave. Socialni partnerji so povabljeni k aktivnemu sodelovanju pri načrtovanju domačih reform.

Glavni novejši dokument na področju učenja odraslih v EU je **Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih** (2011/C 372/01). V njej so predstavljeni glavni cilji na področju politike učenja odraslih.

„Zato je treba nameniti posebno pozornost izboljšanju ponudbe izobraževanja za veliko število nizko kvalificiranih Evropejcev, na katere se nanaša strategija Evropa 2020, pri čemer bi bilo treba pred poklicnim izpopolnjevanjem in splošnim usposabljanjem za življenje začeti z ukrepi za **izboljšanje jezikovne in matematične pismenosti ter zagotavljanje „druge možnosti“**. Da bi omogočili pridobivanje temeljnih zmožnosti kot izhodišča za razvijanje ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje ter obravnavo problema zgodnjega opuščanja šolanja in vprašanj, kot so izobraževanje in socialno **vklučevanje migrantov**, Romov in prikrajšanih skupin, je treba zagotoviti usklajeno delovanje šolskega sistema in izobraževanja odraslih... Da bi zagotovile večjo in širšo udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju v skladu s ciljem, dogovorjenim na ravni EU, o 15-odstotni udeležbi v izobraževanju odraslih...“

Države članice naj se v obdobju od leta 2012 do 2014 usmerijo na:

- izboljšanje jezikovne in matematične pismenosti odraslih, razvijanje digitalne pismenosti in zagotavljanje priložnosti odraslim, da razvijajo temeljne zmožnosti in znanja ter oblike pismenosti, ki so potrebne za dejavno udeležbo v sodobni družbi (kot so **ekonomska in finančna pismenost, državljanska, kulturna, politična in okoljska osveščenost, učenje za zdravo življenje ter potrošniška in medijska osveščenost**).
- povečevanje ponudbe izobraževanja odraslih in **spodbujanja posameznikov k vključevanju** vanj kot sredstva za intenzivnejše socialno vključevanje in dejavno udejstvovanje v družbi ter izboljšanje dostopa do **izobraževanja odraslih za migrante**, Rome in prikrajšane skupine ter zagotavljanje izobraževanja beguncem in prosilcem za azil, vključno z zagotavljanjem učenja jezika države gostiteljice, če je to potrebno.
- izboljšanje učnih možnosti za starejše v okviru **aktivnega staranja**
- obravnavanje učnih potreb **invalidnih oseb in oseb v posebnih okoliščinah**, ki jih izključujejo iz izobraževanja, denimo v bolnišnicah, domovih za oskrbo in zaporih, ter zagotavljanje ustreznega svetovanja tem osebam.“ (Svet, 2011).

Komisija pri izvajanju programa sodeluje z 32 državami. Komisija usklajuje mrežo nacionalnih koordinatorjev, ki v svojih državah spodbujajo učenje odraslih, nudijo politično svetovanje in pomoč ter zbirajo in razširjajo najboljše prakse. Eden od instrumentov za izboljšanje izobraževanja odraslih je projekt za izvajanje evropskega programa za izobraževanje odraslih (podprt s sredstvi Evropske unije). Projekt se financira s sredstvi Evropske unije na podlagi poziva k predložitvi vlog za nepovratna sredstva za izvajanje evropskega programa za izobraževanje odraslih, ki jih naslovijo na nacionalne koordinatorje (za obdobje 2012–2014). Države članice EU pripravijo poročila o napredku pri izvajanju evropskega programa za izobraževanje odraslih, ki so koristen vir informacij za preverjanje nacionalnih prednostnih nalog pri izvajanju politike EU za učenje odraslih.

Preglednica 2: Glavne prednostne naloge v poročilih o napredku pri izvajanju evropskega programa za izobraževanje odraslih na Hrvaškem, v Franciji, Italiji in Sloveniji

<p>Hrvaška</p>	<p>Splošni cilj projekta je spodbujati izobraževanje odraslih na Hrvaškem in ozaveščati ljudi o pomenu vseživljenjskega učenja ter s tem okrepiti udeležbo v izobraževanju odraslih in povečati učinkovitost izobraževanja odraslih na Hrvaškem.</p> <p>Da bi to dosegli, ima projekt naslednje cilje:</p> <p>ozaveščanje javnosti o vlogi in pomenu izobraževanja odraslih</p> <ul style="list-style-type: none"> • poudarjanje prednosti izobraževanja odraslih in spodbujanje večje udeležbe v programih za izobraževanje odraslih • spodbujanje sodelovanja med deležniki in vzpostavitev mreže deležnikov na nacionalni in lokalni ravni za bolj kakovostno izobraževanje odraslih • sprejemanje evropskih politik in strateških dokumentov (evropski program za izobraževanje odraslih) ter začetek postopka za pripravo političnih dokumentov s področja izobraževanja odraslih na nacionalni in lokalni ravni • aktivno poudarjanje ključnih kompetenc • širjenje strokovnih izkušenj in dobrih praks o pomenu pridobivanja ključnih kompetenc • priprava osnutka programa za pridobivanje ključnih kompetenc.
<p>Francija</p>	<p>Francoski deležniki, udeleženi v vseživljenjskem učenju odraslih (ministrstva, lokalne oblasti, organizacije za usposabljanje in usmerjanje, podjetja, lokalne izobraževalne organizacije itd.), so sprejeli cilje evropskega programa za izobraževanje odraslih, da bi okrepili udeležbo najmanj kvalificiranih odraslih v vseživljenjskem učenju.</p> <p>Glede na razsežnosti gospodarske krize, ki je prizadela Francijo, in povečanje brezposelnosti, je dostop do učenja glavna strategija za pomoč pri ponovni zaposlitvi.</p> <p>Čeprav obstajajo razni mehanizmi za odkrivanje in pomoč, ki ljudem omogočajo dostop do učenja za izboljšanje osnovnih kvalifikacij, je še vedno težko odkriti tiste, ki učenje najbolj potrebujejo, in jih voditi v smeri ustreznega usposabljanja, zlasti zaradi zelo različnih deležnikov in virov financiranja.</p> <p>Glavni cilj projekta, ki ga izvaja francoski koordinator, je začeti obsežna posvetovanja z največjimi javnimi in zasebnimi deležniki, katerih namen je izboljšanje dostopa najmanj kvalificiranih do mehanizmov, ki jim bodo omogočili pridobivanje osnovnih kvalifikacij.</p>
<p>Italija</p>	<p>Za Italijo je značilno:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nizka udeležba odraslih v vseživljenjskem učenju; • različen razvoj mrež in storitev za vseživljenjsko učenje na severu in jugu države; • odsotnost nacionalnega zakonskega okvira vseživljenjskega učenja; • zamuda v procesu razvoja orodij za ocenjevanje neformalnega in priložnostnega učenja; • potreba po doseganju in vključevanju prikrajšanih ciljnih skupin. <p>Odgovor na te težave je skladen s cilji evropskega programa vseživljenjskega učenja, zlasti: pomoč v reformnih procesih na področju učenja odraslih tudi z vidika EQF; okrepitev možnosti odraslih, da dosežejo za vsaj eno stopnjo višje kvalifikacije; razvoj orodij za prepoznavanje in ocenjevanje predhodnega učenja prikrajšanih skupin; izboljšanje orodij za spremljanje ukrepov na področju učenja odraslih.</p> <p>Predlog vključuje naslednje splošne cilje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ozaveščanje in spodbujanje razprave med nacionalnimi in lokalnimi deležniki o zadevah s področja učenja odraslih <p>(tudi visokošolsko izobraževanje in aktivno staranje); ozaveščanje deležnikov in izvajalcev o obstoječih možnostih za okrepitev stopenj udeležbe odraslih v izobraževalnih dejavnostih; širše poznavanje politik, namenjenih izobraževanju odraslih, s posebnim poudarkom na migrantih; spodbuditev priprave in preizkušanja modelov in inovativnih načinov vključevanja odraslih v izobraževalne dejavnosti;</p>
<p>Slovenija</p>	<p>Na podlagi zgoraj navedene študije je Andragoški center Republike Slovenije pripravil projekt Izvajanje evropskega programa za izobraževanje odraslih 2012–2014 v Sloveniji, da bi z novimi pristopi okrepil prizadevanja na področju ozaveščanja.</p> <p>Glede na nacionalno vlogo Andragoškega centra in njegovo tesno povezanost z oblikovalci politike na eni strani, ter izvajalci izobraževanja odraslih na drugi, je bil namen tudi vzpostaviti in/ali okrepiti povezave od politične ravni do prakse (strokovnjaki in učenci) in obratno, da bi zagotovili boljše razumevanje in komunikacijo med vsemi deležniki, večje sinergije in boljše usklajevanje povpraševanja (učencev, ponudnikov izobraževanja, gospodarstva, družbe...) in ponudbe (izobraževanja, političnih ukrepov...).</p> <p>Slovenski izvajalci so želeli ustvariti različne prostore za srečanja ter priložnosti za izražanje mnenj in uvajanje ukrepov, obveščanje in motivacijo, predstavitev rezultatov, vzpostavljanje stikov in prepoznavanje priložnosti, širjenje obzorij in spoznavanje razlik... hkrati pa so upoštevali, da vse to na lokalni ravni zagotavlja, da bo poseben poudarek namenjen nizkokvalificiranim odraslim in drugim skupinam, prikrajšanim na področju izobraževanja, in sicer ljudem, ki niso udeleženi v izobraževanju odraslih ali bi se ga želeli udeležiti. Rezultati projektnih dejavnosti naj bi presegli posamezne dogodke, saj so bili namenjeni ozaveščanju o izobraževanju odraslih na splošno in bi morali zgoraj navedene cilje dosegati vse leto.</p>

Program Erasmus+ je eno od glavnih orodij EU za izboljševanje izobraževanja in usposabljanja. Njegov namen je krepiti kvalifikacije in zaposljivost v državah EU ter posodobiti izobraževanje, usposabljanje in delo mladih.

Zadnje prednostne naloge na področju izobraževanja odraslih so:

- priprava in izvajanje učinkovitih strategij za krepitev osnovnih znanj in spretnosti (pismenost, matematična pismenost in digitalne kompetence) določenih ciljnih skupin odraslih, več spodbud za usposabljanje odraslih;
- obveščanje o dostopu do storitev učenja odraslih, na primer obveščanje o preverjanju neformalnega in priložnostnega učenja ter poklicno in izobraževalno usmerjanje;
- izboljšanje in povečanje ponudbe kakovostnih učnih priložnosti, prilagojenih posameznim odraslim učencem, tudi z inovativnimi načini vzpostavljanja stikov in izvajanja programov;
- razvoj kompetenc andragoških delavcev za delo z raznolikimi skupinami učencev ter uporabo novih tehnologij za boljše vzpostavljanje stikov in boljše rezultate poučevanja;
- ocenjevanje učinkovitosti politik izobraževanja odraslih na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Novo orodje EU za izboljšanje izobraževanja odraslih je platforma EPALE.

EPALE, spletna platforma za izobraževanje odraslih v Evropi, je večjezična odprta članska skupnost, ki jo je ustanovila Evropska komisija kot zadnji dosežek v trajni zavezanosti izboljševanju kakovosti ponudbe učenja odraslih v Evropi. To spletno mesto je posebej namenjeno učiteljem, vodjem usposabljanja, raziskovalcem, akademskim delavcem, oblikovalcem politike in vsem, ki se poklicno ukvarjajo z učenjem odraslih v Evropi. Platforma bo interaktivna in bo uporabnikom omogočila povezovanje z drugimi uporabniki po vsej Evropi, razpravo in izmenjavo dobrih praks.

6.5 Zaključek

1. Ena sama izčrpna opredelitev učenja in izobraževanja odraslih, ki bi se lahko uporabila v vseh dejavnostih izobraževanja odraslih v državah EU, ne obstaja. V ključnem političnem dokumentu (prenovljeni program iz leta 2011) je poklicno usposabljanje del izobraževanja odraslih. V programu Erasmus+ je poklicno usposabljanje odraslih del stalnega poklicnega usposabljanja in ne del izobraževanja odraslih.
2. Na ravni EU ni nobenega zavezujočega dokumenta o izobraževanju odraslih. Obstaja pa nekaj instrumentov mehkega prava, ki urejajo politike izobraževanja odraslih na nacionalni ravni. Večina jih je namenjena povečanju zaposljivosti, vključevanju ter krepitvi osnovnih in strokovnih znanj in spretnosti ter povezav s trgom dela.
3. Zadeve pred sodiščem in sodbe obravnavajo enak dostop do izobraževanja kot javne dobrine, nediskriminacijo zaradi starosti, nacionalnosti ali spola in prosto gibanje.
4. Obstajajo nova orodja, ki niso obvezna, vendar lahko pomagajo pri medsebojni izmenjavi dobrih praks in učenja (npr. EPALE).
5. Malo je skupnih ciljev na področju izobraževanja odraslih, ki se izvajajo v vseh državah članicah EU in državah kandidatkah, ter priporočil in meril, ki bi jih bilo treba analizirati na nacionalni in evropski ravni.

VIRI:

Agence Europe Éducation Formation France (2014) *Izvajanje evropskega programa za izobraževanje odraslih v Franciji*. Dostopno na http://eacea.ec.europa.eu/llp/project_reports/documents/adult-learning/progress_report_france.pdf, preneseno 15.12.2014.

CEDEFOP (2014) *Terminologije evropske politike izobraževanja in usposabljanja*: izbor 130 izrazov. 2. izdaja. Luksemburg: Urad za objave.

Eurydice (2007) *Non-Vocational Adult Education in Europe* Executive Summary of National Information in Eurybase/Eurydice (Nepoklicno izobraževanje odraslih v Evropi. Pregled nacionalnih informacij v Eurybase/Eurydice). Bruselj: Eurydice.

Evropska komisija (2000) *Memorandum o vseživljenjskem učenju*, Delovni dokument služb Komisije SEC (2000) 1832, Bruselj.

Evropska komisija (2006) *Sporočilo Komisije – Izobraževanje odraslih: Za učenje ni nikoli prepozno* – COM Evropska komisija (2006) 614 final. Dostopno na http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11097_en.htm, preneseno 10. 11. 2014/

Evropska komisija (2007a) *Akcijski načrt za izobraževanje odraslih. Za učenje je vedno pravi čas*. COM(2007) 558 final, Bruselj.

Evropska komisija (2007b) *Sporočilo Komisije – Izobraževanje odraslih: Za učenje ni nikoli prepozno* – COM(2006) 614 final

Evropska komisija (2010) *EVROPA 2020 – Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast*. Bruselj, 3. 3.2010, COM(2010) 2020 final

Evropska komisija (2014a) O *EPALE*, / <http://ec.europa.eu/epale/en/content/about>, preneseno 15. 11. 2014/

Evropska komisija (2014b) *Vodnik za prijavitelje Erasmus+*. Tretja različica (2015): 14. 11. 2014.

/ http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/documents/erasmus-plus-programme-guide_en.pdf, preneseno 12/12/2014/

Evropska komisija (2014c) *Poročilo o napredku Turčije 2014*. Priloga k Sporočilu Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Strategija širitve in glavni izzivi v obdobju 2014–2015 (COM(2014) 700 final). Bruselj, 8. 10. 2014 SWD(2014) 307 final

Evropska komisija (2014d) *Letni pregled rasti za leto 2015*. Bruselj, 28. 11. 2014 COM(2014) 902 final

Evropski svet (2002a) *Podrobni delovni program o spremljanju ciljev sistemov izobraževanja in usposabljanja v Evropi* (2002/C 142/0) Uradni list Evropskih skupnosti

Evropski svet (2002b) *Resolucija Sveta o vseživljenjskem učenju* (2002/C 163/01). Uradni list Evropskih skupnosti C 163/1 EN

Evropski svet (2011) *Resolucija o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih* (2011/C 372/01). Uradni list Evropske unije, C 372, 2011/12/ 2011

Evropski svet (2014a) *Priporočilo Sveta z dne 8. Julija 2014 v zvezi z nacionalnim programom reform Hrvaške za leto 2014 in mnenje Sveta o konvergenčnem programu Hrvaške za leto 2014* (2014/C 247/10), Uradni list Evropske unije, 29. 7. 2014

Evropski svet (2014b) *Priporočilo Sveta z dne 8. Julija 2014 v zvezi z nacionalnim programom reform Francije za leto 2014 in mnenje Sveta o programu Francije za stabilnost za leto 2014* (2014/C 247/11), Uradni list Evropske unije, 29. 7. 2014

Evropski svet (2014c) *Priporočilo Sveta z dne 8. Julija 2014 v zvezi z nacionalnim programom reform Italije za leto 2014 in mnenje Sveta o programu Italije za stabilnost za leto 2014* (2014/C 247/11), Uradni list Evropske unije, 29. 7. 2014

Evropski svet (2014d) *Priporočilo Sveta z dne 8. Julija 2014 v zvezi z nacionalnim programom reform Slovenije za leto 2014 in mnenje Sveta o programu Slovenije za stabilnost za leto 2014* (2014/C 247/11), Uradni list Evropske unije, 29. 7. 2014

Evropski parlament in Svet (2005) *Direktiva 2005/36/ES* Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. Septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij. L 255/22, Uradni list Evropske unije EN 30. 9. 2005 z dne 7. septembra 2005

Evropski parlament in Svet (2006) *Sklep Evropskega parlamenta in Sveta o uvedbi akcijskega programa na področju vseživljenjskega učenja* (1720/2006/ES), Uradni list Evropske unije, 24. 11. 2006: L 327/

ISFOL – Istituto per lo Sviluppo della Formazione Professionale dei Lavoratori (Inštitut za razvoj poklicnega izobraževanja delavcev) (2014) *IT – Izvajanje evropskega programa za izobraževanje odraslih*. / http://eacea.ec.europa.eu/llp/project_reports/documents/adult-learning/progress_report_italy.pdf, preneseno 20. 12. 2014/

Hrvaško ministrstvo za znanost, izobraževanje in šport (2014) *Izvajanje evropskega programa za izobraževanje odraslih na Hrvaškem*. Dostopno na http://eacea.ec.europa.eu/llp/project_reports/documents/adult-learning/progress_report_croatia.pdf, preneseno 14. 12. 2014/

NRDC – Nacionalno središče za raziskave in razvoj na področju pismenosti in matematične pismenosti odraslih (2010). Študija o evropski terminologiji na področju učenja odraslih za skupni jezik ter enotno razumevanje in spremljanje sektorja (*Study on European Terminology in Adult Learning for a common language and common understanding and monitoring of the sector*) Končno poročilo. Bruselj: Evropska komisija.

OECD (2003) *Beyond rhetoric: adult learning policies and practices* (Več kot le retorika: politike in prakse na področju učenja odraslih). Pariz: OECD.

Andragoški center Republike Slovenije (SIAE) (2014) *Izvajanje prenovljenega evropskega programa za izobraževanje odraslih 2012–2014*./ Dostopno na http://eacea.ec.europa.eu/llp/project_reports/documents/adult-learning/progress_report_slovenia.pdf, preneseno 18. 12. 2014/

UNESCO (1976) *Recommendation on the development of adult education* (Priporočilo za razvoj izobraževanja odraslih). Nairobi: UNESCO.

440

ur usposabljanja

7. PRIPOROČILA IN SMERNICE S PODROČJA SOCIALNE INTEGRACIJE PRISELJENCEV

Na srečanju v Kopenhagenu so vodilni leta 1995 v okviru Svetovnega vrha za socialni razvoj razpravljali o možnostih ukrepanja na treh področjih: (a) zmanjševanje revščine, (b) zmanjševanje brezposelnosti in (c) spodbujanje socialne integracije.

Čeprav so vsa tri področja tesno povezana, pa je področje socialne integracije verjetno najbolj obsežno in nejasno. Obstajajo namreč razlike v razumevanju problematike in različni pogledi na to, o katerih temah naj bi se v zvezi s tem področjem sploh razpravljalo. (Social Integration: Approaches and Issues, UNRISD)

V zgoraj omenjenem poročilu UNRISD je koncept socialne integracije opredeljen zelo široko, kompleksno in tudi dokaj nejasno. Socialna integracija je vključevanje druge etnične skupine v etnično identiteto neke družbe in življenje v skupni družbi s tam veljavnimi normami in vrednotami. (http://sociologyindex.com/social_integration.htm)

Socialna integracija je nekakšen proces združevanja družbe s spodbujanjem medkulturne in večkulturne komunikacije ter razumevanja, promocijo nediskriminatorne politike, enakopravnosti - kot vrednote in pri oblikovanju politik ter z omogočanjem aktivnega sodelovanja v družbi države bivanja, kar priseljenim da občutek pomembnosti in pripadnosti.

Kot je razvidno iz poročila, ki ga je Generalni sekretar objavil po srečanju v Kopenhagenu, je "cilj socialne integracije ta, da ustvari "družbo za vse", v kateri vsak posameznik igra aktivno vlogo - skupaj z vsemi pravicami in dolžnostmi. Taka vključujoča družba mora temeljiti na spoštovanju vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin, kulturnih in verskih razlik, priznavanju potreb ranljivih in manj privilegiranih skupin, demokratičnem sodelovanju in vladavini prava." (<http://www.un.org/documents/ga/conf166/aconf166-9.htm>)

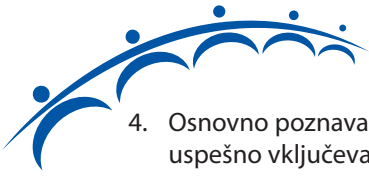
Za bolj splošno in temeljno osnovo integracijske politike se osredotočimo na Tampersko deklaracijo in *Skupna temeljna načela* za politiko integracije priseljencev v EU.

Po deklaraciji iz Tampera smo zavezani k:

- Vključevanju s pomočjo izobraževanja, mobilnosti znotraj in izven Evrope ter spodbujanja učinkovitega učenja jezikov - sem spada tudi obvladanje maternega jezika, spodbujanje večkulturnosti že v zgodnjem obdobju, zagotavljanje enakopravnega dostopa do sistema izobraževanja ter informacij o pridobitvi izobrazbe. Vključenost obsega obvladovanje jezika in razumevanje izobraževalnih norm v državi bivanja; jezikovne kompetence so bistvenega pomena za zagotavljanje trajnosti vsake družbe.
- Vključevanju z zaposlovanjem in prepoznavanjem znanj in kompetenc, pridobljenih v tujini, omogočanju dostopa do trga dela, razvoju ciljnih pristopov za posebne skupnosti priseljencev, vključno z zagotavljanjem mikro finančnih shem za spodbujanje podjetništva;
- Vključevanju z omogočanjem reševanja stanovanjske problematike in hkrati izogibanje oblikovanjem novih priseljskih getov, kar vodi v segregacijo;
- Vključevanju z omogočanjem enakopravnega dostopa do zdravstvenega varstva, informiranja za priseljence ter zagotavljanjem državne podpore regijam;
- Vključevanju s priznavanjem enakosti spolov ter zagotavljanjem tovrstne podpore na nivoju regionalne politike;
- Vključevanju v smislu sodelovanja v demokratičnih procesih na regionalni ravni preko politike in civilne družbe.

Svet za pravosodje in notranje zadeve je novembra 2004 sprejel Skupna osnovna načela politike integracije migrantov v EU, ki predstavljajo temelj evropskih prizadevanj in pobud na področju vključevanja.

1. Vključevanje je dinamičen dvosmerni proces prilagajanja tako priseljencev kot državljanov držav članic EU.
2. Vključevanje predvideva spoštovanje osnovnih vrednot EU.
3. Zaposlovanje je ključnega pomena v procesu vključevanja, pomembno je tako v smislu sodelovanja priseljencev kot za njihov prispevek v družbi gostiteljici ter vidnost le-tega.

4. Osnovno poznavanje jezika, zgodovine in institucij države gostiteljice je pri vključevanju nujno, zato je za uspešno vključevanje priseljencem potrebno nuditi možnosti pridobitve tega znanja.
5. Vključevanje v izobraževanje je bistvenega pomena za zagotavljanje večje uspešnosti priseljencev in njihovih potomcev ter njihove aktivne vloge v družbi.
6. Pomemben temelj za boljše vključevanje je omogočanje enakovrednega dostopa priseljencem do ustanov, javnih in zasebnih storitev in dobrin, in to na nediskriminatoren način.
7. Redno sodelovanje priseljencev in prebivalcev držav članic EU je temeljni mehanizem za vključevanje. Skupni forumi, medkulturni dialog, izobraževanje o priseljenkih in njihovih kulturah ter ustvarjanje pogojev za življenje v mestnih okoljih spodbujajo sodelovanje med priseljenci in državljani EU.
8. Pravica do svobodnega izražanja kulture in veroizpovedi mora biti zagotovljena, razen če je početje v nasprotju z zakonom ali kakšno od nedotakljivih evropskih pravic.
9. Aktivna udeležba priseljencev pri demokratičnem procesu in oblikovanju ukrepov in politike vključevanja - sploh na lokalni ravni - pripomore k njihovem vključevanju v družbo.
10. Vključevanje integracijske politike in ukrepov v vsa pomembna načrtovanja politik in vse nivoje vladnih in javnih storitev je pomemben vidik pri oblikovanju in udejanjanju javne politike.
11. Razvoj jasnih ciljev, kazalnikov in evalvacijskih mehanizmov je nujno potreben za prilagoditev politik, oceno napredka pri vključevanju in za doseg učinkovitejše izmenjave informacij.

7.1 Priporočila in smernice

Vsak posameznik, ne glede na njegovo etnično pripadnost, raso, socialno - ekonomski položaj, ... mora imeti zagotovljen dostop do zdravstvene oskrbe, nastanitve in ostalih socialnih storitev.

“Primarno odgovornost za vzpostavitev in zagotavljanje ustreznega načrta in politik za doseganje integracije nosi država. Seveda pa so politike lahko učinkovite le, če so vsi, ki so odgovorni za njihovo izvajanje na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, za to angažirani v skladu s svojimi kompetencami. Ravno zato bi morali nacionalne strategije in načrte, iz katerih izhajajo splošna načela, napotki in cilji, ustrezno dopolniti in prilagoditi lokalnim in regionalnim strategijam in akcijskim načrtom.” (<http://www.osce.org/hcnm/96883>)

Za doseganje učinkovite in uspešne integracije je potreben sočasni ekonomski in socialni napredek. Če eden izmed dveh izostane ali zaostaja, do pravega vključevanja ne more priti. Socialni in ekonomski programi morajo biti povezani. To pomeni, da moramo tistim, ki si preživetja ne morejo zagotoviti z lastnim dohodkom, zagotoviti zadostno mero socialne varnosti, da so deležni dobrobiti življenja v produktivni družbi.

Politike morajo zajemati širšo družbo, ne le priseljence. Ti morajo v družbi aktivno sodelovati; v politike in programe morajo biti vključeni ne zgolj kot prejemniki. Politike morajo temeljiti na skupnostih ter upoštevati načela trajnosti ter kasnejše uporabnosti, v procesu pa morajo upravičenci aktivno sodelovati. V projektih in programih vključevanja bi morali priseljenci imeti aktivne vloge - še posebej pri vodenju, saj bi to vzbudilo pripadnost in navdušenje.

Politike se morajo osredotočiti na odpravo preprek, kot so: pomanjkanje izobrazbe, diskriminacija po spolu in sicer, neenakopravnost, revščina. Zakoni o priseljenkih naj se ukvarjajo tudi z diskriminacijo in ksenofobijo, podprejo človekove pravice priseljencev in vsakomur zagotovijo pravno identiteto.

Vlada, lokalne oblasti in nevladne organizacije morajo zagotoviti dostop do možnosti učenja jezika. Potrebno je razviti programe, ki priseljence že od predšolske stopnje dalje učijo jezika države gostiteljice, omogočajo pa jim tudi komunikacijo v njihovem domačem jeziku.

V lokalnih okoljih bi morali vzpostaviti središča za informiranje, svetovanje in druženje, do katerih bi imeli dostop tudi lokalni prebivalci. Za osveščanje o pravicah in dolžnostih mora biti zagotovljena tudi pravna pomoč za priseljence. Dejavnosti teh centrov bi morali oglaševati in priseljence doseči preko večjezičnih oglasov, zgibank, oglasov na radiu in preko socialnih omrežij. Programi integracije morajo vključevati tako priseljence kot stalne prebivalce.

Vlada in lokalne oblasti morajo vzpostaviti partnerstvo med vsemi deležniki, vključno z nevladnimi organizacijami. Sodelovanje med različnimi deležniki in nevladnimi organizacijami je potrebno še posebej spodbujati. “Integracijska politika zadeva vse družbene sektorje in zato zahteva dejavno vključitev širokega

nabora sodelujočih: ustanove na vseh ravneh, zasebniki in civilna družba v najširšem smislu, vključno z nevladnimi organizacijami (NVO), posebnimi interesnimi skupinami ter akademiki.”¹⁰

Organizacije civilne družbe ali NVO morajo imeti podporo in vzpodbude pri razvijanju in vpeljevanju izobraževalnih in socialnih programov za izboljšanje kompetenc priseljencev in njihovo večjo zaposljivost.

NVO bi morale imeti vladno podporo tudi pri oblikovanju programov in priložnosti za srečanja priseljencev in lokalnih prebivalcev. Pri združevanju različnih skupin v družbi igrajo pomembno vlogo nevladne organizacije in lokalne oblasti. Tako združevanje je mogoče doseči z družabnimi aktivnostmi, ki vključujejo večkulturni, večjezični in medverski vidik. Področje, ki vse to najbolje združuje, je umetnost, kultura in glasba. V večkulturnih programih petja, plesa in igranja inštrumentov za priseljence in ostale prebivalce pridejo raznovrstne in bogate kulture priseljencev najboljše do izraza.

V NVO Mozaik Kultur na podlagi izkušenj menimo, da ima glasba pomembno vlogo pri odpravljanju kulturnih predsodkov in preprek med različnimi družbami in posamezniki z različnimi družbeno-ekonomskimi ozadji. Umetnost in glasba sta izrednega pomena pri vzbujanju občutka vključenosti, vrednosti, nediskriminiranosti in pri spoznavanju družbe gostiteljice. Kulturne dejavnosti priseljencev je potrebno podpirati, saj je to pomemben dejavnik pri ustvarjanju domačnosti v sicer tuji državi.

Vlada in lokalne oblasti bi morale zmanjšati breme birokratskih postopkov in s tem olajšati delo nevladnim ter drugim organizacijam, ki delajo na področju vključevanja priseljencev.

Pri oblikovanju programov in integracijskih politik bi bilo nujno upoštevati tudi zamisli in predloge priseljencev. Pred začetkom razvoja programa, politike ali dejavnosti za priseljence bi bilo nujno opraviti analizo potreb priseljencev, družbe gostiteljice in lokalnega okolja. Brez prave analize potreb je težko oblikovati dejavnosti za priseljence in program za celotno družbo. “Razvoj politik bi moral temeljiti na sistematični in obsežni zbirki pridobljenih podatkov in nepristranski analizi.”¹¹

Povečati se mora število projektov in količina sredstev, namenjenih zvišanju zaposlitvenih možnosti priseljencev, tovrstni programi pa bi morali vključevati tudi informiranje in svetovanje o trgu dela, pripravi CV-ja in zaposlitvenih razgovorih.

Dejavni v civilni družbi, zaposleni v NVO, predstavniki lokalnih oblasti in vsi ostali, ki so vključeni v proces integracije, morajo biti usposobljeni. Tovrstnemu usposabljanju bi morali vlada in oblikovalci politik dati poseben pomen.

Z oblikovanjem programov usposabljanja bi morali tako v vladnem kot nevladnem sektorju znatno povečati svoje zmogljivosti na področju vključevanja.

Vzpodbujati je potrebno dialog med priseljenci in družbo gostiteljico. Za to nalogo je potrebno angažirati kulturne mediatorje in podobne akterje. Vlada lahko s financiranjem programov za kulturne mediatorje pomembno podpre delo nevladnih organizacij. Potrebno je tudi vzpostaviti medverski dialog, saj je vera ključni dejavnik kulturne identitete posameznika.

Politika države gostiteljice mora podpirati večkulturnost ter priznavati kulturno in versko identiteto priseljencev, kakor tudi njihove posvetne ali verske organizacije.

Vsi programi, organizacije in ustanove morajo biti lahko dostopne. Svoje programe morajo oglaševati v večjezičnem kontekstu, aktivne morajo biti tudi na socialni omrežjih in platformah, kjer se nahajajo strani in skupine s priseljsko vsebino (Facebook, Twitter ...)

“Strategije in politike ter njihova implementacija morajo biti predmet rednega preverjanja in ocenjevanja rezultatov. Kjer je to potrebno, se morajo politike prilagajati”¹⁰.

Vse politike morajo temeljiti na pravnem okviru, ki ščiti pravice posameznika in preprečuje kakršnokoli diskriminacijo.

¹⁰ <http://www.osce.org/hcnm/96883>

¹¹ <http://www.osce.org/hcnm/96883>

UNRISD (1994) *Social Integration: Approaches and Issues, Briefing Paper No. 1*. Dostopno na [http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/\(httpAuxPages\)/510920DA18B35A6880256B65004C6A7B/\\$file/bp1.pdf](http://www.unrisd.org/80256B3C005BCCF9/(httpAuxPages)/510920DA18B35A6880256B65004C6A7B/$file/bp1.pdf)

http://sociologyindex.com/social_integration.htm

United Nations (1995). *Report of the World Summit for Social Development*. Dostopno na <http://www.un.org/documents/ga/conf166/acn166-9.htm>

Tampere Declaration on Migration and Integration. (2008). Dostopno na <http://aer.eu/tampere-declaration-on-migration-and-integration/>

EU actions to make integration work. Dostopno na <https://ec.europa.eu/migrant-integration/the-eu-and-integration/eu-actions-to-make-integration-work>

The Ljubljana Guidelines on Integration of Diverse Societies & Explanatory Note. November 2012, OSCE. Dostopno na <http://www.osce.org/hcnm/96883>

1

priporočila za izvajanje
programa socialne integracije

8. PODPORNE DEJAVNOSTI V IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

8.1 Informiranje in svetovanje v izobraževanju odraslih

informativno-svetovalna dejavnost v izobraževanju odraslih je ena od temeljnih **podpornih dejavnosti**, ki odraslim zagotavlja:

- pomoč pri odločanju za izobraževanje,
- pomoč pri načrtovanju in organizaciji učenja med potekom izobraževanja,
- pomoč pri načrtovanju vseh nadaljnjih poti učenja in razvoja kariere. (ACS – ISIO)

To sta dejavnosti, ki se v praksi med seboj prepletata.

Informiranje: je dejavnost, v kateri daje strokovni delavec kandidatu v procesu vse pogloblitve informacije, ki podpirajo in usmerjajo izpeljavo procesa npr. ugotavljanje in priznavanje znanja. Lahko poteka od strokovnega delavca k kandidatu in tudi obratno, saj kandidat opremlja strokovnega delavca s potrebnimi informacijami.

Svetovanje: je bolj poglobljeno vodenje kandidata skozi postopek UVPNZ. Strokovni delavec vodi svetovalni proces, skozi katerega pomaga udeležencu, da evidentira in ovrednoti svoje znanje, spretnost in kompetence. Udeleženca mora znati motivirati in spodbujati, da je aktiven v procesu od začetka pa do konca.

Svetovanje je pomembno za motivacijo in pridobivanje zaupanja na podlagi izkušenj za nadaljnje izobraževanje, za izboljšanje samozaupanja ter načrtovanje nadaljnjega izobraževanja (CEDEFOP, 2009).

Izrednega pomena je tudi kakovostna **svetovalna komunikacija**, ki naj bi bila bistvena za razvoj zgoraj omenjenih motivacijskih dejavnikov. Glavni elementi dobre svetovalne komunikacije so:

- Delovanje v skladu z etičnimi načeli (prostovoljna udeležba kandidata, zagotavljanje zaupnosti in varovanja osebnih podatkov, zagotavljanje enakega dostopa in pravičnega ravnanja za vse kandidate, zagotavljanje preglednosti vseh faz postopka (ustrezno dokumentiranje!), zagotoviti je potrebno objektivnost in zanesljivost izidov vrednotenja, profesionalnost vseh strokovnih delavcev in biti ustrezno usposobljeni)
- Postavljati dobra in »prava« vprašanja
- Podajati ustrezne povratne informacije v vseh fazah procesa
- Spodbujati posameznika k samorefleksiji, k premisleku o celotnem življenju ter tudi samo določenem delu življenja (uporaba biografske metode in vodenega intervjuja!)
- Spodbujati posameznika k razvijanju motivacije za ugotavljanje, vrednotenje in potrjevanje učnih dosežkov, pridobljenih po različnih poteh

8.2 Pravna podlaga procesa priznavanja in vrednotenja neformalnega in priložnostnega znanja

iz evropskih dokumentov je razvidno, da igra neformalno in priložnostno učenje pomembno vlogo pri izboljšanju razvitosti vseživljenjskega učenja v Evropski uniji (Lizbonska strategija iz leta 2000, Memorandum o vseživljenjskem učenju 2000).

V prilogi Resolucije Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih (2011) – Evropski program za izobraževanje odraslih (EPIO) – je med prednostna področja za obdobje 2012-2014 umeščena vzpostavitev brezhibno delujočih sistemov vrednotenja neformalnega in priložnostnega učenja ter spodbujanja njihove uporabe med odraslimi vseh starosti in stopenj kvalifikacije ter tudi v podjetjih in drugih organizacijah. Še posebej z uvedbo sistema vrednotenja neformalnega in priložnostnega učenja v podjetja bi dodatno spodbudili delodajalce za sodelovanje pri učenju na delovnem mestu, kar bi spodbudilo večje vključevanje zaposlenih v različne oblike vseživljenjskega učenja, saj bi delodajalci tako spoznali možnost dodane vrednosti v zaposlenih in jim omogočali razvijanje znanj in spretnosti. Z vzpostavitvijo dostopnih sistemov informiranja in orientacije ter učinkovitih strategij obveščanja, ki so vključena med Prednostna področja EPIO 2012-2014, bi še posebej spodbudili večjo seznanjenost in motivacijo potencialnih udeležencev vseživljenjskega učenja v prikrajšanih skupinah (odraslih s predčasno končanim šolanjem, mladih brez izobrazbe, brezposelnih, nizkokvalificiranih odraslih, migrantov idr.) (*Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih, 2011*).

V Memorandumu o VŽU iz leta 2000 je eno ključnih sporočil tudi o vrednotenju učenja, ki opredeljuje pomembnost izboljšave poti, s katerimi razumemo in ocenjujemo udeležbo in dosežke v neformalnem in priložnostnem učenju. Memorandum poudarja predvsem ekonomijo znanja, katere odločilni faktor je ohranjanje konkurenčnosti. Tako izpostavlja pomembnost vedno bolj kvalificirane delovne sile, kar vodi k vedno višjim zahtevam po priznanem učenju. Takšno priznavanje pa opredeli tudi kot učinkovit način motivacije netipičnih udeležencev izobraževanj in tistih, ki na trgu dela niso bili aktivni že dalj časa. Izpostavljen je tudi velik pomen razvoja visoko kvalitetnega sistema ugotavljanja in priznavanja predhodnega in izkustvenega učenja (*Memorandum o VŽU 2000, str. 15-16*).

Leta 2002 je bila sprejeta Resolucija o vseživljenjski učenju (sprejeli so jo ministri Evropske unije za izobraževanje), ki predvideva razvoj sklopa »skupnih načel v zvezi z validacijo neformalnega in priložnostnega učenja s ciljem zagotoviti večjo skladnost med pristopi v različnih državah in na različnih ravneh« (*Resolucija o vseživljenjski učenju v Strokovna podlaga za sistemsko urejanje vrednotenja in priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja v izobraževanju odraslih, 2011, str. 7*).

Tako kot ima ugotavljanje in vrednotenje neformalnega in priložnostnega učenja osrednje mesto v že omenjenih evropskih dokumentih, ki zadevajo izobraževanje odraslih in vseživljenjsko učenje do leta 2010, se izpostavlja tudi med prioritarnimi aktivnostmi v strateškem dokumentu Evropa 2020. Potrjevanje neformalnih in priložnostnih znanj je izpostavljeno kot bistven prispevek k cilju EU glede trajnostnega razvoja, saj lahko bistveno vpliva na delovanje trga dela (omogoča večjo preglednost spretnosti delovne sile, izboljšuje usklajevanje spretnosti s povpraševanjem po delovni sili, spodbuja boljšo prenosljivost spretnosti med podjetji ter izboljšuje mobilnost na evropskem trgu dela). Hkrati je poudarjen pomen potrjevanja za spodbuditev oživitve gospodarstva ter za omogočanje novih priložnosti za učenje in delo tistim, ki so bolj oddaljeni od trga dela. Potrjevanje povečuje zaposljivost, plače in možnost prehodov med poklici, predstavlja pa tudi drugo priložnost za osebe, ki so predčasno zapustile šolanje, izboljšuje dostop do formalnega izobraževanja ter povečuje motivacijo za učenje in samozavest (*Izobraževanje in usposabljanje v okviru strategije Evropa 2020, 2012, str. 2-3*).

8.3 Priporočilo sveta o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja (2012/c 398/01)

Svet EU je 20. decembra 2012 izdal priporočilo o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja, v katerem določa, da morajo najkasneje do l. 2018 vse države članice "vzpostaviti ureditev za potrjevanje neformalnega in priložnostnega učenja," ki posameznikom omogoča:

- a) da se jim potrdijo znanje, spretnosti in kompetence, pridobljeni z neformalnim in priložnostnim učenjem /.../;
- b) da pridobijo polne ali, kjer je to primerno, delne kvalifikacije na podlagi potrjenih neformalnih in priložnostnih učnih izkušenj /.../

Države članice naj v ureditvi potrjevanja neformalnega in priložnostnega učenja po potrebi uporabljajo naslednja načela:

- ureditev potrjevanja je povezana z nacionalnimi ogrodji kvalifikacij in je v skladu z evropskim ogrodjem kvalifikacij;
- posamezniki in organizacije imajo na voljo informacije in smernice v zvezi s prednostmi in priložnostmi, povezanimi s potrjevanjem, ter z ustreznimi postopki;
- potrjevanje neformalnega in priložnostnega učenja je podprto z ustreznimi smernicami in svetovanjem ter je prosto dostopno;

Države članice naj tudi upoštevajo, da brezposelni ali tisti, ki so izpostavljeni tveganju, da postanejo brezposelni, lahko še posebej pridobijo, če v skladu z nacionalno zakonodajo in posebnostmi opravijo "presojo spretnosti", v okviru katere se opredelijo njihovo znanje, spretnosti in kompetence.

Za zagotavljanje kakovosti potrjevanja morajo biti uporabljene zanesljive, veljavne in verodostojne metodologije in orodja za ocenjevanje; zagotovljeno pa naj bo tudi izpopolnjevanje strokovne usposobljenosti osebja, vključenega v proces potrjevanja.

Usposabljanje bodočih mentorjev v programu *I'm active* za izboljšanje socialne vključenosti mora zato vključevati teoretičen in praktičen prikaz postopka potrjevanja, vključno z orodji in metodologijo, ki se v postopku uporabljajo, saj so mentorji na ta način pooblašteni za izvajanje postopka potrjevanja v sklopu programa za priseljenke.

8.4 Ugotavljanje in vrednotenje neformalnega in priložnostno pridobljenega znanja v Sloveniji - ozadje

v Sloveniji je razprava o vrednotenju in priznavanju neformalnega in priložnostnega učenja odprta že več kot desetletje.

V sistemu zaposlovanja ga je omogočila *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju* iz leta 1996 v okviru ugotavljanja in potrjevanja znanja in spretnosti za pridobivanje kvalifikacij v certifikatnem sistemu.

Šele strateški dokumenti s področja izobraževanja, ki so nastali v zadnjem obdobju, zagotavljajo temelje za vrednotenje in priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja v formalnem izobraževanju (Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji, 2007, *Bela knjiga o VIZ*, 2011, ReNPIO do leta 2010 in v osnutku do leta 2015). Tako tudi novejša slovenska izobraževalna zakonodaja (Zakon o izobraževanju odraslih 2006, Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju, Zakon o višješolskem izobraževanju) povzema ugotovitve evropskih dokumentov na tem področju (*Strokovne podlage za sistemsko urejanje vrednotenja in priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja v izobraževanju odraslih*, 2011, str. 3).

V Strategiji vseživljenjskosti učenja v Sloveniji je posebej poudarjena možnost ugotavljanja in potrditve vsega pridobljenega znanja. Hkrati je poudarjeno, da je tudi naloga države, da ustvari ustrezne formalne ali zakonske rešitve za vrednotenje neformalnega in priložnostno pridobljenega znanja. Poudarjeno je učenje kot temeljni vir in gibalno razvoja skupnosti, saj je pomembno, da ljudje niso prisiljeni zapuščati domačega okolja, da bi se lahko usposabljali ali z učenjem izboljševali kakovost svojega življenja. Priložnostno in skupnostno učenje ima pomembno vlogo pri podpiranju posameznikov, ki so nekoč že opustili učenje, da se vnovič vrnejo tudi v ustrezno obliko formaliziranega učenja (Strategija vseživljenjskosti učenja 2007, str. 17-18). *Bela knjiga* iz leta 2011 poudarja pomembnost ustvarjanja pogojev za vključevanje ranljivih skupin odraslih v formalne in neformalne oblike izobraževanja, s posebnim poudarkom na odraslih z manj kot popolno srednjo izobrazbo ter ostale ranljive skupine prebivalstva (tudi migranti, starejši, mlajši osipniki, moški, idr.). V posebnem poglavju pa poudarja pomen aktivnosti pri vrednotenju in priznavanju znanja, pridobljenega v neformalnem izobraževanju, za potrebe trga dela in za karierni razvoj ljudi (str. 397-398). Tako kot *Bela knjiga* tudi Zakon o izobraževanju odraslih iz leta 2006 opredeli možnost izobraževanja odraslih za pridobivanje posameznih znanj, spretnosti in veščin, lahko pa tudi javnoveljavne izobrazbe. Ti programi so posebej opredeljeni tudi kot programi za zviševanje splošno izobraževalne in kulturne ravni prebivalstva, izpopolnjevanje znanja za delo in poklic, za usposabljanje brezposelnih, za učenje tujih jezikov, učenje slovenskega jezika za tujce, idr. (*Zakon o izobraževanju odraslih 2006*, 6. in 7. člen).

Tekom praktičnega izvajanja postopkov ugotavljanja in vrednotenja neformalno in priložnostno pridobljenih znanj v projektu UVNP 2012-2014 je Andragoški center Slovenije postavil 3 glavne namene izvajanja UVNPZ:

1. Vključevanje v formalno izobraževanje (olajšanje nadaljevanja izobraževanja, ki ga je posameznik opustil; spremembo izobraževalne smeri; nadaljevanje izobraževanja na višji ravni)
2. Vključevanje v NPK (pridobitev ali lažja vključitev v postopek pridobivanja NPK)
3. Evidentiranje in opis znanj in izkušenj posameznika (omogočanje večje prožnosti na trgu dela, zvečanje zaposljivosti, večja mobilnost na trgu dela, razvoj ali sprememba poklicne kariere, razvoj kompetenc vseživljenjskega učenja, ovrednotenje znanja in izkušenj za lastni interes, za sprejemanje različnih odločitev posameznika v poklicnem in osebnem življenju, za usmerjanje in svetovanje za nadaljnje izobraževanje, za razvoj poklicne kariere.

Vrednotenje in priznavanje že pridobljenega znanja, spretnosti in kompetenc poteka po vnaprej določenih standardiziranih postopkih, ki jih opredeli izvajalec postopkov v skladu z obstoječimi normativnimi podlagami in s strokovno doktrino. Proces je sestavljen iz več korakov, znotraj katerih mora biti uporabniku omogočeno tudi svetovanje in informiranje ter je skladen s priporočili Evropske komisije, ki jih slednja navaja v dokumentu *Priporočila sveta o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja* iz leta 2012:

1. IDENTIFICIRANJE = Ugotavljanje: posameznik skupaj s svetovalcev ugotavlja katero znanje in izkušnje že ima pridobljene na neformalen in priložnosten način (skladno s ciljem vključitve v postopek); te tudi primerja u vnaprej določenimi standardi znanja in učnih dosežkov
2. DOKUMENTIRANJE: posameznik sam ali s svetovalcev zbira dokazila o spretnostnih in kompetencah, ki jih je pridobil na neformalen in /ali priložnosten način: Izdela se portfolio ali zbirna mapa.
3. POTRJEVANJE (učnih izidov): svetovalec vrednoti oziroma presoja posameznikove izobraževalne in

učne dosežke skladno s pričakovanimi standardi znanja, spretnostmi in kompetencami. Posameznik lahko pri tem aktivno sodeluje ter tako prepozna katera znanja mu še manjkajo in katera bi si še želel pridobiti.

4. **PREVERJANJE** (učnih izidov) oziroma vrednotenje: je faza, ki je lahko del potrjevanje učnih izidov ali pa se opredeli kot samostojno fazo, Preveri se obseg znanja, spretnosti in kompetenc, ki jih je udeleženeec v različnih situacijah pridobil, vendar za to nima nobenih dokazil.
5. **PRIZNAVANJE** (učnih izidov): je zadnja faza v procesu v kateri se udeležencu prizna pridobljeno znanje z dodelitvijo priznanja oziroma certifikata.

Skozi izkušnje in priporočila ACS-ja, pridobljene med izvajanjem projekta Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2011 do 2014 postopek VPNZ v praksi poteka v naslednjem zaporedju:

1. Faza sprejema, ki zajema temeljno informiranje udeleženca o procesu, izpolnitev uradnega obrazca o vključitvi v postopek, izpeljavo uvodnega pogovora
2. Ugotavljanje in dokumentiranje: mentor udeležencu pomaga, da sam prepozna svoja znanja in izkušnje, ki jih je pridobil tekom življenja ter ga usmerja, kako lahko to znanje dokaže in pokaže (mnenja, potrdila, izdelki, idr) ali pa ga usmeri v postopke, za pridobivanje takšnih dokazov.
3. Potrjevanje: včasih obsega tudi preverjanje (z usposobljenim strokovnjakom za posamezni področje ter z določenimi priznanimi standardi za to področje). Na koncu organizacija, ki vodi postopek udeležencu izda potrdilo oziroma mnenje o udeležbi v postopku ter mnenje o ovrednotenih kompetencah v postopku (mnenje kot dokazilo).

100+

prijateljstev

8.5 Metode, priporočljive za uporabo v postopku

udeležencem je potrebno omogočiti uporabo različnih metod in orodij, saj s tem lahko lažje prepoznajo različno pridobljena znanja, spretnosti in kompetence.

Pri uporabi metod in orodij vrednotenja je izjemnega pomena, da ima kandidat na voljo pomoč strokovnega sodelavca, ki je za to potrebno usposobljen. Udeleženec bo lahko z njim preveril in preizkusil svoje dosežke in svojo oceno pridobljenega znanja, spretnosti in razvitih kompetenc in ob tem pretehtal še druge kompetence.

Metode:

Pomembna je vloga **REFLEKSIJE**, ki posamezniku omogoča, da sam identificira vse učne dejavnosti (iz delovnega okolja in v vsakdanjem življenju). Izjemnega pomena je, da posameznik s pomočjo tehtnega razmisleka identificira znanje, spretnosti in kompetence, ki jih je s posameznimi učnimi dejavnostmi pridobil, razvil in jih zna ustrezno ovrednotiti.

TESTI, IZPITI oz. PREVERJANJE: podobno kot v formalni obliki izobraževanja.

BIOGRAFSKA METODA (Vilič Klenovšek in dr., 2013, str. 183):

Gre za t.i. življenjsko zgodbo oziroma za zapis ali snemanje življenja in življenjskih izkušenj posameznika, skupin, organizacij. Opredelimo jo lahko kot zbirko dokumentov (dnevnik, fotografije, filma, zapisane avtobiografije, biografije, ipd.). Največja vrednost takšne metode je v odkrivanju navadnih, nejasnih pomenov vsakdanjega življenja in razkriva informacije, ki se zdijo nepomembne, samoumevne in navadno ostajajo skrite. Z njo lažje prepoznamo neformalne učne položaje (predvsem izkustveno učenje). Temeljni cilji njene uporabe so analiza preteklosti posameznika, sedanjosti in prihodnosti, krepitev posameznikovega samozavedanja in spodbujanje zavestnega načrtovanja prihodnjega delovanja, prispevek k osebnostni rasti posameznika, posamezniku pomaga bolje razumeti pomen dogodkov in prehodov v njegovem življenju, pridobivati občutek lastne identitete ter pomaga mu prepoznati in prevzeti odgovornost za lastno življenje in imeti dejavno vlogo v njem.

Njena uporaba je posebno primerna v okoliščinah, ko se posameznik znajde v povsem novih okoliščinah in je primoran poiskati novo poklicno pot in prevzeti drugačno vlogo (npr. brezposelni z nizko formalno izobrazbo; posamezniki, ki že dolga leta opravljajo en poklic; priseljenci, ki prihajajo iz drugačnih okolij, ipd.).

Metoda se najpogosteje uporablja v začetni fazi postopka (diagnosticiranje), pri pripravi življenjepisa. Izpelje se v obliki življenjepisa, vodenega intervjuja ali kombinaciji obojega. Poteka v več korakih:

1. Priprava navodil za pisanje biografije in motivacija kandidata za sodelovanje (pripravimo v skladu z vrednotenjem; kratka navodila, ki ne sprašujejo po podrobnostih, ampak le usmerjajo pozornost na določene položaje in življenjske dogodke). V kolikor udeleženec odkloni pisanje zgodbe, opravimo z njim voden intervju.
2. Poglobljeno branje življenjske zgodbe (svetovalec preuči zapisano zgodbo in na podlagi vtisov in vprašanj opravi voden intervju, ter pridobi informacije, ki jih potrebuje za zanesljivo določitev znanja in kompetenc udeleženca)
3. Vodeni intervju
4. Zbiranje dodatnih dokazil (z njimi lahko podpremo številne kompetence, ki smo jih skušaj s kandidati prepoznali)
5. Zapis ugotovljenih kandidatovih kompetenc (svetovalec pripravi mnenje)

PORTFOLIO ali ZBIRNA MAPA:

Je uporaba različnih metod in pripomočkov z določenim zaporedjem, za oblikovanje koherentnega nabora dokazil, ki kažejo posameznikovo usposobljenost.

Namenjen je zbiranju dokazil in evidentiranju vsega naučenega.

Razumemo ga kot dokument, ki predstavlja pregled dosežkov in sposobnosti posameznika, pridobljenih različno (s formalnim, neformalnim in priložnostnim učenjem ali delovnimi in življenjskimi izkušnjami). Vse zapisano v njem ne vodi nujno v priznavanje. Lahko ga uporabljamo v različne namene, saj kot dokument predstavlja osebo v celoti. Njegova vloga je večplastna, saj izkazuje posameznikove učne dosežke ne glede na

to, kje so bili pridobljeni. Zaradi svoje reflektivne narave omogoča posamezniku ozavestiti znanje, spretnosti in kompetence, predvsem pridobljeno neformalno in priložnostno. Sistematično ureja kandidatove dosežke in tako omogoča izdelavo posameznikovega »učnega« življenjepisa; posamezniku povečuje in utrjuje samozavest in samopodobo, ga spodbuja k nadaljnjem učenju in osebnostnem razvoju na mnogih ravneh; posamezniku omogoča vrednotenje lastnih učnih dosežkov in ga spodbuja k nadaljnjemu učenju ter samostojnemu načrtovanju. (Svetina in dr., 2013, str. 166)

Priporočena struktura portfolija:

- PREDSTAVITEV kandidata (osebni podatki, življenjepis, vsa formalna dokazila o izobraževanju ali usposabljanju in pregled delovnih zaposlitev); pregled delovnih izkušenj; podatki o udeležbi na usposabljanju; druga dokazila in reference.
- OPAZOVANJE: pridobitev dokazov o posameznikovi usposobljenosti, medtem ko opravlja vsakodnevna delovna opravila.
- SIMULACIJA: opazovanje kandidata pri opravljanju določene naloge v okolju ali položaju, ki je enak realnemu delovnemu ali življenjskemu okolju za namen ocenjevanja njegovih kompetenc.
- DOKAZILA, PRIDOBljena Z DELOM

Kakovost

Kakovost temelji na treh temeljnih ciljih svetovalne dejavnosti v izobraževanju odraslih:

1. na zagotavljanju dostopa do svetovanja za izobraževanje in učenje vsem odraslim, še posebno ranljivim skupinam,
2. na zagotavljanju kakovostnih svetovalnih storitev za izobraževanje in učenje,
3. na učinkovitih ukrepih za večjo vključenost in uspešnost odraslih v vseživljenjskem učenju.

VIRI

Evropska komisija (2011). *Resolucija Sveta o prenovljenem evropskem programu za izobraževanje odraslih* (2011/C 372/01).

Svetina in dr. (2011). *Strokovne podlage za sistemsko urejanje vrednotenja in priznavanja neformalno in priložnostno pridobljenega znanja v izobraževanju odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.

Vilič Klenovšek, T. in Pavlič, U. (ur.) (2013). *Ugotavljanje, vrednotenje in priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja odraslih*. Ljubljana: ACS.

9. GLAVNE SMERNICE ZA IZVEDBO KURIKULUMA

Aktivnosti v programu naj bodo uporabne in praktične, saj je njihov namen popestriti učni proces in udeležence motivirati, da so aktivni, saj se bodo tako lažje vključili na trg dela in v novo socialno okolje.

Priporočamo naslednje metode:

- predavanje (za predstavitev nove teme)
- diskusija
- pripovedovanje
- pogovor
- razlaga
- delo z besedilom
- prikazovanje
- delov paru, delo v skupini
- poslušanje avtentičnih posnetkov, branje besedil
- socialne igre
- delavnice
- izpolnjevanje vprašalnikov
- dialog
- igra vlog (udeleženci prevzamejo namišljene vloge ter odigrajo scenarij v izmišljenem okolju – metoda pripomore k čustvenem doživljanju problema, učenju socialnih vlog, oblikovanju stališč); simulacije
- možganska nevihta (izražanje vseh idej, ki se nam v danem trenutku porodijo, urjenje ustvarjalnosti pri iskanju različnih možnosti, odkrivanje lastnih idej, zaznavanje raznolikosti in možnosti alternativnih rešitev)
- brenčече skupine (ustvarjanje položajev podobnih resničnemu življenju)
- intervju (ta metoda je primerna tudi za manj aktivne udeležence)
- snežena kepa je oblika skupinskega dela in jo nekateri razumejo kot piramidno tehniko; udeleženci najprej delajo individualno, nato svoje sklepe primerjajo s kolegi v paru in pari nato tvorijo skupine po 4, 6 in 8 članov. Združevanje v skupine pomeni, da se pridobljene informacije oz. znanje ponovi
- uporaba avdio-vizualnih pripomočkov
- metoda bilance uspeha, metoda ovrednotenja dela

9.1 Priporočila za izvedbo posameznih modulov kurikuluma

1. UČENJE URADNEGA JEZIKA DRŽAVE BIVANJA (NPR. SLOVENSKI JEZIK V SLOVENIJI)

Za uspešno učenje tujega jezika je nujna pismenost v maternem jeziku. V kolikor slednja ni zadostna učenje tujega jezika poteka počasneje, v duhu večjezičnosti, v pripravljenem programu pa tudi s podporo kulturnega mediatorja za osebe, ki to potrebujejo.

Tudi pri poučevanju tujega jezika migrantov je posebno pomemben odnos učitelja – mentorja do maternih jezikov udeležencev. S tem povezana je priprava učnega gradiva in učnih ur, ko tekom spoznavanja vsebin učitelj spodbuja učence, da predstavijo obravnavano vsebino tudi v svojem maternem jeziku (predstavitev besed, slovničnih pravil, primerjava, podobnosti in razlike med jeziki). S tem mentor učitelj izkaže zanimanje in spoštovanje kulture in jezika udeležencev ter vzpostavi eno najpomembnejših načel medkulturnega komuniciranja (dialoga).

Mentor izbira tematike, ki so za udeležence funkcionalnega pomena, spodbujajo k demokratičnosti, vseživljenjskosti, integriteti, aktivni udeležbi, ipd.

Za učenje uradnega jezika se priporoča izbira naslednjih metod dela:

Predavanje z namenom predstavitve določene vsebine, teme. Uporaba te metode se priporoča ob pričetku delavnic.

Tekom izvajanja delavnic se lahko uporabi metode diskusije, pripovedovanja, pogovor, pojasnjevanja, delo v parih za vadbo komunikacijskih spretnosti ter utrjevanja snovi, skupinah, delo z besedilom, poslušanje avtentičnih posnetkov, branja besedil.

Če imajo udeleženci šibko znanje jezika države gostiteljice ali pa jezika sploh ne poznajo, se je potrebno osredotočiti bolj na učenje praktičnih uporabnih fraz, ki jih lahko udeleženci uporabljajo v vsakdanjih življenjskih situacijah ter na učenje komunikacijskih spretnosti, saj so te v začetni fazi pomembnejše od učenja slovnice in besedišča.

UČENJE ANGLEŠČINE (NEOBVEZNO)

Včasih so skupine udeležencev takšne, da sporazumevanje ni možno in se morajo udeleženci najprej naučiti angleščine (pred jezikom države gostiteljice), da lahko program uspešno izvedemo. Do tega prihaja predvsem na območjih, ki jih naseljujejo priseljenci zelo različnih narodnosti, kar kliče po začetnem sporazumevanju v nevtralnem jeziku, ki ga razume večina udeležencev.

2. DELAVNICE IKT VEŠČIN

Za uspešno izvajanje omenjene delavnice je potrebno dela na računalniku. Mentor skupaj z udeleženci spoznava računalnik, dele računalnika, opremo, programe, ki so nujni za osnovno delo na računalniku. Za izvajanje osnovnih vaj v nekaterih programih uporabi delovne liste. Tekom spoznavanja programov se udeleženci učijo tudi slovenskega jezika, saj z mentorjem komunicirajo v slovenskem jeziku ter uporabljajo delovne liste v slovenskem jeziku.

Mentor za učenje pisanja na računalnik, za spoznavanje interneta izbira teme, ki so udeležencem blizu.

3. DELAVNICE ZA VSTOP NA TRG DELA

Za izvajanje omenjene delavnice se priporoča uporaba številnih metod in oblik dela, saj gre za vsebino, ki je lahko zelo kompleksna in predvsem mora biti uporabljena tudi iz praktičnega vidika:

Nujno je delo z besedili, uporaba besedil, razlaga in pojasnjevanje branega besedila, novih pojmov in izrazov (predvsem je potrebna pozornost na zapletenih in strokovnih besedah v slovenskem jeziku). Ravno tako nujne so igre vlog in simulacije z namenom reševanja situacij iz vsakdanjega življenja, saj skozi praktični prikaz udeleženci lažje razumejo, s čim se ukvarjamo in v so sposobni nato v realnem življenju bolje odreagirati, ko se v takšnih ali podobnih situacijah znajdejo.

Ravno tako so za te delavnice primerne metode brenčeče skupine, snežene kepe, intervjuja, idr., saj s pomočjo le teh poglobljamo pridobljene informacije in znanje.

Praktično usposabljanje na delovnem mestu:

Priseljenci se srečujejo s številnimi težavami na trgu dela, ki negativno vplivajo na njihovo socialno integracijo v novo okolje. Naj jih naštejemo le nekaj:

- Visoka stopnja brezposelnosti zaradi gospodarske krize, še zlasti v sektorjih, v katerih se priseljenci običajno zaposlujejo,
- Strukturna neskladja med sektorji,
- Vse slabša situacija brezposelnih,
- Prekerno zaposlovanje,
- Pogosto spreminjanje pravilnikov, ki se nanašajo na pogoje bivanja in zaposlovanja migrantov,
- Omejena možnost uporabe jezika države gostiteljice na delovnem mestu.

Priložnost, ki jo udeleženci dobijo s praktičnim usposabljanjem v realnem delovnem okolju ima številne pozitivne učinke: spoznajo pogoje dela, opravljajo lahko različne naloge in širijo svojo socialno mrežo. Zanje je takšna aktivnost izredno pomembna, saj praktično spoznajo različne situacije na delovnem mestu, mentorji pa jim pomagajo urediti administrativne in organizacijske zadeve. Ker je običajno težko zagotoviti finančno nadomestilo za njihovo delo, prek takšnega usposabljanja udeležence osveščamo o pozitivnih učinkih prostovoljstva in jih motiviramo za nadaljnje aktivno udejstvovanje v družbi.

Pred organizacijo usposabljanja na delovnem mestu, mentor upošteva znanja in spretnosti udeležencev. Če je le možno, zanje izbere takšne delodajalce, ki bodo udeležencem omogočili uporabo obstoječih spretnosti in razvijanje novih veščin.

Ustrezne rezultate lahko dosežemo, če usposabljanje poteka vsaj 2-3 mesece. Pred začetkom usposabljanja, delodajalcem podamo čim več informacij o udeležencih, ki lahko vplivajo na sam potek usposabljanja (kakšne so njihove prejšnje izkušnje, znanja in spretnosti, komunikacijske veščine v lokalnem jeziku, morebitne omejitve ipd.). Običajno največjo oviro predstavlja jezik, saj so priseljenci ponavadi zmožni le osnovne komunikacije v jeziku države gostiteljice. Jezika ne uporabljajo suvereno, so zadržani, slabo razumejo navodila, zaradi česar potrebujejo nekoliko več časa, da se aktivno vključijo v delovni proces. V roku 2 do 3 mesecev, kolikor naj bi trajalo usposabljanje, lahko udeleženci sčasoma postanejo del skupine, izboljšajo komunikacijske spretnosti v jeziku države gostiteljice, zgradijo socialno mrežo, takšno usposabljanje pa predstavlja tudi pozitiven odmik od vsakodnevne rutine.

4. SPOZNAVANJE EU IN DRŽAVE BIVANJA (DELAVNICE)

Namen teh delavnic je, da udeleženci dobro spoznajo njihovo novo državo bivanja in EU. Vsebino in obseg tega modula lahko mentor prilagodi glede na posebnosti skupine, kot so predznanje udeležencev, trajanje predhodnega bivanja v državi, sporazumevanje v jeziku države gostiteljice ipd. Nekatere teme lahko tako skrajšamo, druge pa ustrezno razširimo.

Delo naj poteka s predelovanjem besedil, z uporabo avdiovizualnih pripomočkov, demonstracijo s strani mentorjev in tudi udeležencev samih. Kot stalno uporabljene metode so priporočljive tudi razlaga, pripovedovanje, predavanje (ob predstavitvi novih tem) in delo z učnimi listi.

Spoznavanje lokalnega okolja:

- Z obiskom določenih (kulturnih, socialnih, športnih in upravnih) ustanov, kot so knjižnica, Zavod za zaposlovanje, Center za socialno delo, gledališče, društva itd., ter turističnim ogledom mesta in okolice udeleženci spoznavajo lokalno okolje, se družijo med seboj in z lokalnimi prebivalci, ki jih pri teh aktivnostih srečajo – na ta način se družijo med seboj, uporabljajo jezik države gostiteljice ter vadijo komunikacijske spretnosti.

5. ORGANIZIRANI OBISKI USTANOV IN DELODAJALCEV

Pod tem poglavjem so načrtovani organizirani obiski institucij kot so npr. razne agencije in zavod za zaposlovanje, organizacije in društva, ki se ukvarjajo tudi s priseljenci ter nudijo pomoč na več nivojih ter obiski delodajalcev.

Pred takšnim obiskom je pričakovano, da se mentor o profilu udeležencev in njihovih potrebah pred obiskom pogovori z ustreznim predstavnikom institucij. Ravno tako je zaželeno, da se mentor o izbiri institucij predhodno pogovori z udeleženci programa, saj izbiro institucij definira tudi sam profil in specifičnosti udeležencev. Pred obiskom je priporočljivo, da mentor udeležencem programa institucijo predstavi, da so slednji pripravljene na obisk. Pri določanju institucij za obisk naj aktivno sodelujejo tudi udeleženci sami. Pri izbiri delodajalcev je potrebno poleg potreb in pričakovanj udeležencev upoštevati tudi ugled določenih delodajalcev, njihovo spoštovanje delavskih pravic itd.

6. ORGANIZIRANE EKSKURZIJE

Z namenom boljše socialne integracije v okolje se tekom programa priporoča izvedba ogledov kraja bivanja in neposredne okolice – v smislu ogleda kulturnih in naravnih znamenitosti in s tem spoznavanje specifičnosti okolja bivanja, kulturnih navad in navad bivanja v novem okolju ter s tem tudi možnost boljše integracije. Priporočljivo si je ogledati predvsem bistvene ustanove, ki krojijo kulturno dogajanje v kraju bivanja (knjižnice, kulturni center, gledališča, muzeji, idr.) ter znamenitosti v bližini.

10. ZAKLJUČEK

Želja vseh projektnih partnerjev, ki so sodelovali pri pripravi tega priročnika je predstaviti pomembna dejstva, statistične podatke in priporočila, ki bodo bralcu omogočili vpogled v osnovna področja vključevanja priseljencev in izobraževanja odraslih. Zaradi tega bodo priročnik najbolje izkoristili učitelji, ki še nikoli niso poučevali priseljencev ter izobraževalci odraslih, ki bodo organizirali usposabljanja za bodoče mentorje v programih vključevanja priseljencev.

15+

kultur in
jezikov

ZAKLJUČEK

10.

51

11. DODATEK

ORODJA ZA UPORABO V POSTOPKU UGOTAVLJANJA IN VREDNOTENJA NEFORMALNO IN PRILOŽNOSTNO PRIDOBLENIH ZNANJ¹²:

- A) OBRAZEC ZA UVODNI POGOVOR UVNPZ
- B) UČENJE UČENJA - PRIMER VPRAŠALNIKA

78

veselih in zadovoljnih udeleženk

¹² Avtor orodij je Andragoški center Slovenije, izvirniki so bili narejeni v okviru projekta **Razvoj pismenosti ter ugotavljanje in priznavanje neformalnega učenja od 2011 do 2014**. Več informacij o projektu dobite na spletni strani <http://vpnz.acs.si/portal/node/13>

OBRAZEC ZA UVODNI POGOVOR – INTERVJU S KANDIDATOM ZA UGOTAVLJANJE IN VREDNOTENJE PRIDOBLJENEGA ZNANJA IN IZKUŠENJ

Datum:	_____
Ime in priimek svetovalca:	_____

1. SPLOŠNI PODATKI O KANDIDATU

Ime in priimek:	
Spol:	M Ž
EMŠO:	
Datum rojstva:	__'__'____
Kraj, občina in država rojstva:	
Naslov stalnega bivališča:	
Naslov začasnega bivališča:	
Telefon, mobitel:	
E-pošta:	
Dokončana izobrazba:	leto: _____ stopnja: _____ vrsta/smer: _____
Status:	dijak študent zaposlen: _____ (delovno mesto) brezposeln upokojenec

Podpis kandidata

Podpis mentorja

2. DOSEDANJE IZOBRAŽEVALNE IZKUŠNJE IN DOSEŽKI

PODATKI O ZAKLJUČENEM FORMALNEM IZOBRAŽEVANJU

Kje (ime šole, kraj), naziv programa, kdaj (šolsko leto)		
Uspeh po posameznih letnikih in zaključni	1. letnik	3. letnik
	2. letnik	4. letnik
	Zaključni uspeh	
Katere predmete je imel rad, katerih ni maral (da pojasni zakaj)		
Ali je imel kakšne posebne učne ali druge težave (npr. zdravstvene)		

PODATKI O NEZAKLJUČENEM FORMALNEM IZOBRAŽEVANJU

Kje (ime šole, kraj), naziv programa, kdaj je nehal hoditi (šolsko leto in letnik), zabeležimo koliko let je od tega		
Zakaj je nehal (razlogi za prekinitev)		
Kaj ima opravljeno – kaj mu manjka		
Uspeh po posameznih opravljenih letnikih		
Katere predmete je imel rad, katerih ni maral		
Ali je imel kakšne posebne učne ali druge težave (npr. zdravstvene)		

PODATKI O NEFORMALNEM IZOBRAŽEVANJU IN UČENJU

Opredelimo obdobje – za koliko let nazaj zberemo podatke		
Neformalno izobraževanje, povezano z delom in drugo		
Zanimajo nas vsebine, trajanje, izvajalci		
Za kandidata koristne vsebine: sedaj in v preteklosti)		

3. DOSEDANJE DELOVNE IZKUŠNJE IN DOSEŽKI

TRENUTNA ZAPOSLOITEV (če je zaposlen)

Delovna organizacija:	
Delovno mesto:	
Koliko časa dela v tej delovni organizaciji:	
Opis tipičnih del in nalog v zadnjem letu (na kratko):	

ČE JE BREZPOSELN

Koliko časa je brezposeln?	
Ali ima urejen status brezposelnega?	
Kaj so po njegovi presoji glavne ovire, da še ni dobil zaposlitve?	
Kaj želi/bo storil, da ovire odpravi?	

DOSEDANJE DELOVNE IN DRUGE IZKUŠNJE

Podjetje/organizacija	Delovno mesto in kratek opis dela	Obdobje

- Posebej ga vprašamo, ali bi želel katere od pridobljenih delovnih izkušenj ovrednotiti?
- Glede na namen vrednotenja, ga povprašajte o njegovih delovnih izkušnjah v zadnjih letih ali tudi bolj za nazaj, če je to smiselno. Pri razmišljanju mu pomagajte tako, da ga vprašate, kakšna dela je opravljal.

4. DRUGE OSEBNE IN ŽIVLJENJSKE SITUACIJE

Prostočasne aktivnosti, prostovoljsko delo, situacije, ki so mu še posebej zaznamovale življenje ali vplivale na njegove odločitve ipd. ...

Ali je imel oz. ima, kakšne konjičke, kakšna opravila v prostem času, ki ga posebej veselijo in ob njih pridobiva nove delovne in življenjske izkušnje?	
Ali so bile kakšen posebne življenjske situacije, ki so ali bi lahko zaznamovale njegove življenje – tako, kot si želi?	

5. DRUGO

Motivi in razlogi za vključitev v postopek vrednotenja	
Dosedanje izkušnje in sedanja stališča, povezana z izobraževanjem in učenjem / učne navade in učne težave	
Pričakovane ovire	
Še kaj, kar je posebnost kandidata/ke (posebne potrebe – fizične in psihosocialne) -Zastavimo odprto vprašanje ali že v pogovoru pridobimo te podatke	

6. OPREDELITEV NAMENA VREDNOTENJA

---

7. OPOMBE ZA SVETOVALCA (Povzetek znanj in kompetenc, ki jih izkazuje kandidat, dogovori s kandidatom za naslednja srečanja ...)

VPRAŠALNIK ZA UGOTAVLJANJE IN VREDNOTENJE KOMPETENCE UČENJE UČENJA

Pred vami je vprašalnik za merjenje kompetence učenje učenja (KUU). Vse trditve v vprašalniku se nanašajo na določena vedenja in razmišljanja v zvezi z učenjem. Natančno preberite vsako izmed njih in jo ocenite, koliko se strinjate, da drži za vas. Vsako trditev lahko ocenite z eno od treh ocen: **1 – Ne drži zame, 2 – Delno drži zame, 3 – V celoti drži zame**. Trditve ocenite tako, da obkrožite eno od številskih ocen. Poskrbite, da boste ocenili vse trditve, saj bodo v nasprotnem rezultatu neuporabni. Pri tem vprašalniku so vsi vaši odgovori pravilni.

Odgovarjajte iskreno, da bodo rezultati za vas uporabni. Če kakšne trditve ne razumete dobro, jo preden nanjo odgovorite, razjasnite s pomočjo svetovalca.

Št	Trditev	Ocena				P	Kategorija	Pojasnilo zelenega stanja:
		1	2	3				
1.	Vem, zakaj se učim.	1	2	3		P	MS-M	ima jasne cilje.
2.	K učenju se zmorem pripraviti.	1	2	3		P	MS-M	zmore premagati odpor do učenja.
3.	Učenje načrtujem po dnevih, tednih in mesecih.	1	2	3		P	KO-O	učenje načrtuje kratko- in dolgoročno.
4.	Vodim rokovnik o svojih učnih obveznostih (npr. dnevnik, koledar).	1	2	3		P	KO-O	učenje pisno načrtuje.
5.	Za učenje se lahko zberem.	1	2	3		P	MS-M	je pri učenju zbran.
6.	Pred učenjem poskrbim, da imam mir oz. ustrezne pogoje za učenje.	1	2	3		P	MS-S	si zagotovi mir pri učenju.
7.	Znam oceniti, koliko časa bom potreboval/-a za osvojitve neke učne snovi.	1	2	3		P	KO-O	zna predvideti potreben čas za učenje.
8.	Pred učenjem si postavim točno določene učne cilje.	1	2	3		P	MS-M	načrtuje kratkoročne učne cilje (za en dan).
9.	Preden se lotim učenja, izdelam načrt učenja po vsebinah.	1	2	3		P	KO-O	načrtuje vrstni red učenja vsebin.
10.	Te pred učenjem načrtujem premore (počitek).	1	2	3		P	KO-O	načrtuje počitek med učenjem.
11.	Preden se lotim učenja nove učne snovi, obnovim svoje predznanje.	1	2	3		P	KO-Z	povezuje novo znanje s starim.
12.	Znam uskladiti delo, družino, učenje in druge dolžnosti, da bi dosegel/-aučne cilje.	1	2	3		P	MS-S	obvladuje raznolike življenjske vloge.
13.	Pred učenjem preverim, ali imam vse, kar potrebujem (gradivo, literatura, zapiski, pripomočki za pisanje itd.).	1	2	3		P	MS-S	si pripravi potrebne pripomočke za učenje.
14.	Zavedam se, da je za dosežke potrebno znanje.	1	2	3		P	MK-O	ceni znanje.
15.	Preizkusil/-a sem še več načinov učenja in ugotovil/-a, kateri so zame najbolj učinkoviti.	1	2	3		P	MK-O	ve, katere učne strategije mu ustrezajo.
16.	Učenje načrtujem tako, da lahko predelam vso snov do roka, ko je predvideno preverjanje znanja oz. uporaba znanja.	1	2	3		P	KO-O	se nauči pravočasno.
17.	V nekaterih primerih se odločam za učenje v paru ali skupini.	1	2	3		P	MS-SK	izbira ustrezno obliko učenja.
18.	Občutim željo, da se nekaj novega naučim.	1	2	3		P	MK-O	se želi učiti.
19.	Znam poiskati ustrezno gradivo, pripomočke, informacije, ki jih potrebujem za učenje.	1	2	3		P	KO-O	zna najti vire.
20.	Dobro znam predvideti oceno/rezultat/dosežek pri preverjanju znanja.	1	2	3		P	KO-	realno oceni, koliko zna.
21.	Učenje poskušam narediti čim bolj zabavno.	1	2	3		U	MK-O	se pri učenju zabava.
22.	Pomembne informacije si hitro zapomnim.	1	2	3		U	KO-U	ima dober spomin.
23.	Ko se učim novo snov, jo povežem s tem, kar že vem.	1	2	3		U	KO-Z	se uči z razumevanjem.
24.	Učim se zato, ker to od mene pričakujejo drugi.	1	2	3		U	MS-M	se uči zaradi zunanje motivacije.
25.	Veliko mi pomeni, da neko snov zares obvladam.	1	2	3		U	MK-O	ceni lastno znanje.
26.	Verjamem, da se lahko naučim vse, kar me v življenju zanima.	1	2	3		U	MK-O	verjame v svojo sposobnost učenja.
27.	Imam izkušnjo, da je učenje v skupini izguba časa.	1	2	3		U	MS-SK	ve, da učenje v skupini zanj ni učinkovito.
28.	Znam uporabljati strategije hitrega branja (berem hitro).	1	2	3		U	KO-U	hitro bere.
29.	Pri učenju uporabljam več različnih strategij (uporabljam vid, sluh, vadim na primerih).	1	2	3		U	KO-U	se uči na različne načine (glede na cilj, snov, interes ...).
30.	Med učenjem pogosto delam zapiske ali skice.	1	2	3		U	MK-A	zapisuje ključne misli.
31.	Pridobljeno znanje uporabim tudi v vsakdanjem življenju.	1	2	3		U	KO-Z	znanje uporabi.
32.	Iz knjig, člankov in drugih besedil znam narediti dobre izpiske.	1	2	3		U	KO-U	zna narediti izpiske.
33.	Pred ustnim spraševanjem snov na glas ponovim.	1	2	3		U	KO-PP	se glasno uči.

34.	Redno opravi domače delo (naloge).	1	2	3	U	KO-PP	je na tekočem z učnimi obveznostmi.
35.	Redno ponavljam oz. utrjujem učno snov.	1	2	3	U	KO-PP	redno ponavlja učno snov.
36.	Pri učenju pogosto uporabljam različne vire (enciklopedije, internet, slovarje, priročnike ...).	1	2	3	U	KO-O	uporablja različne vire informacij.
37.	Pri učenju si pomagam z miselnimi vzorci.	1	2	3	U	MK-A	uporablja miselne vzorce.
38.	Pri učenju vztrajam, dokler ne izpolnim načrta (tudi, ko se mi ne ljubi več).	1	2	3	U	MS-M	sledi načrtu učenja.
39.	Znam se pripraviti na preverjanje znanja (pisno, ustno, obkroževanje, dopolnjevanje, odgovori na vprašanja, esej itd.).	1	2	3	U	KO-PP	obvladuje izpitne spretnosti.
40.	Znam obuditi lastno zanimanje za neko učno snov.	1	2	3	U	MS-M	poišče v sebi zanimanje za učno snov.
41.	Med učenjem se zavedam, ali sem zbran/-a ali ne.	1	2	3	S	MK-S	se zaveda, če je zbran ali ne.
42.	Pri učenju se zmorem držati zastavljenega cilja za tisti dan.	1	2	3	S	MS-ČI	uresniči svoj dnevni načrt.
43.	Med učenjem spremljam, ali se učim aktivno (pišem, rišem, podčrtavam).	1	2	3	S	MK-A	se zaveda, kako se uči.
44.	Kadar se moja učna učinkovitost zniža, to takoj zaznam.	1	2	3	S	MK-S	se zaveda, če pri učenju ni učinkovit.
45.	Ko z učenjem končam, vem kaj znam in česa ne.	1	2	3	S	MK-E	zna realno presoditi, koliko zna.
46.	Med učenjem se sprašujem, kako lahko znanje uporabim.	1	2	3	S	KO- KM	išče povezave med znanjem in vsakdanjim življenjem.
47.	Med učenjem ugotavljam, kaj je bolj in kaj je manj pomembno.	1	2	3	S	KO- KM	zna ločiti bolj in manj pomembne informacije.
48.	Med učenjem se sprašujem, ali sledim načrtu učenja.	1	2	3	S	MK-E	spremlja svoje učenje.
49.	Po predavanju uredim zapiske.	1	2	3	S	KO-O	ima urejene zapiske.
50.	Če mi učenje ne gre od rok, hitro ugotovim, kaj potrebujem (npr. odmor, dodatno gradivo, razlago, predznanje itd.).	1	2	3	S	MK-S	zna med učenjem premagovati ovire.
51.	Po končanem učenju preverim, koliko znam (npr. rešim poskusni test).	1	2	3	S	KO-	preveri, koliko zna.
52.	Kadar se učim še s kom drugim, boljše vem, kako mi gre.	1	2	3	S	MS-SK	se uči v sodelovanju z drugimi.
53.	Med učenjem preverjam, ali snov res razumem (npr. rešim vajo, nalogo).	1	2	3	S	KO- KM	sproti preverja, če snov razume.
54.	Med učenjem sproti preverjam, ali bom cilje dosegel/-la (spremljam čas).	1	2	3	S	MK-E	se zaveda, kje je na poti do cilja.
55.	Po učenju poskušam obnoviti snov s svojimi besedami.	1	2	3	S	KO-PP	se ne uči na pamet.
56.	S svojimi rezultati/dosežki/ocenami sem zadovoljen/-na.	1	2	3	S	KO-U	je z dosežki zadovoljen.
57.	Zavedam se svojih šibkih točk pri učenju.	1	2	3	S	KO-	pozna sebe kot učenca.
58.	Po učenju se vprašam, kaj bi lahko naslednjič pri učenju izboljšal/-a.	1	2	3	S	MK-E	razmišlja o svojem učenju.
59.	Če opazim, da moja učna strategija ni učinkovita, jo poskušam spremeniti – izboljšati.	1	2	3	S	MK-E	nenehno izboljšuje svoje učenje.
60.	Po učenju se nagradim.	1	2	3	S	MS-M	proslavi svoje uspehe.

Legenda:**P** - Priprava na učenje (SEBE: miselna, psihična, fizična in OKOLJA)**U** - Učenje: izvajanje učenja – učne metode in tehnike (KAKO: poznavanje in uporaba metod in tehnik)**S** - Spremljanje učenja (ZAKAJ, KDAJ, KAKO sem se učil/-a, KOLIKO ZNAM?)**MS** - Motivacijsko področje s socialnim kontekstom**KO** - Kognitivno področje**MK** - Metakognitivno področje

A series of horizontal lines for writing, spanning the width of the page.

Projektni partnerji:

PUČKO
OTVORENO
UČILIŠTE
ZAGREB

Ljudska Univerza Nova Gorica (LUNG)-Slovenija, Cooperativa Orso s.c.s.-Italija, Adice-Francija, Pučko otvoreno učilište Zagreb - Hrvatska, Mozaik Kültür Eğitim Gençlik ve Doğa Derneği-Türçija